

НАША

ВСЕУКРАЇНСЬКА
ПРАВОСЛАВНА
ГАЗЕТА

ВІРА

м. КНІВ

Газета заснована 1 вересня 1989 року

Наш індекс 61671

Зішестя Святого Духа

Дух веде людину понад обставинами. Дух підіймає народи до виконання свого покликання. Дух перетворює людську істоту, як перетворив заляканих учнів Христових на сміливих апостолів.

Такі дивні перетворення відбуваються в історії і в наш час. Треба тільки уважніше вслухатися в голоси високі, шляхетні і безкорисливі.

В поемі «Мойсей» Іван Франко писав:

Хто вас хлібом накормить, той враз

Піде з хлібом до зною;

Та хто духа накормить у вас,

Той зіллється зо мною.

То є вічна істина життя і вічне нагадування людині: перед нею відкриваються незвідані простори і можливості наповнити порожнечу і буденність життя добрим ділом, яке буде радість і надія.

Нижче наводимо уривок з проповіді відомого в Україні священика з Криворівні о. Івана РИВАРУКА, де нагадується, що вже саме хрещення людини дуже зобов'язує кожного до духовної активності.

«Ісус Христос згадає пророка Захарію та Єлизавету – батьків Йоана Хрестителя, говорячи про лукавство людей. Христос згадає Захарію, якого було вбито між жертвником і святинищем. Ми знаємо про те, що Захарія виконав дві важливі місії: завів у Святу Святих Діву Марію і став батьком Йоана Предтечі. Це дуже важливо!

Закінчив життя Захарія по-мученицьки. Його вбили самі ж первосвященники, які оглухли до голосу Духа, а виконували тільки вигідне їм формальне служіння. Його вбили ті самі люди, з якими він служив. Мабуть, це не даремно. Те, що Захарія зумів почути голос Божий і вчинив абсолютно не за тогочасними церковними правилами, свідчить саме за себе.

Ми в наш час теж часто зациклені на зовнішній формі поклоніння. Не чуємо Духа, який промовляє до нас. Ми ховаємось за форму. Така неміч наша. Скажімо, ставши священиком чи церковним братом, чи хористом, чи ставши причетним якимось чином до церковного життя, ми самозаспокоюємось, менш ретельно ставимося до свого внутрішнього духовного життя. Ми гадаємо, що чогось досягли. А насправді — ні. Нам Господь довірив форму служіння, а чи відповідаємо ми їй суті? Нам довірили форму служіння — чи ризи церковні, чи місце на хорах, чи місце в братстві, і якщо ми не виконуємо належно свого служіння, то стаємо спокусою для людей і потіхою для демонів. Це нам дуже важливо пам'ятати! Бо всі ми також одягнені в форму хрещення. Форма хрещення - зливання води. Охрещуючи, священик називає ім'я і каже: «Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа». Це посвята Духові. А в житті часто — похрестили дитину, і дитина забула, що вона похрещена, і все життя живе, як нехрещена, нічого спільного з Христом не маючи. Це є зневага до тих Дарів Святого Духа, які Господь зсилає. І кожен з нас, хто тут присутній в Храмі Божому, може побачити себе в тому, про що зараз іде мова.

Ікона з Радружа, поч. XIV ст. Львівський національний музей

À ÖÛÏ Ì Ó ×ÈÑÈÌ:

Ï ÌÀ ÑÈÀÏ ÀÐÓÐÏ Ð ÑÏ ÒÏÏ 4-5

ÀÏ ÀÏ ÈÛ Ì ÓÈÐÀÏÏ ÑÛÈÀ Ì Ì× 6-7

ÓÐÀÛÀÏ Ì Ñ ÈÈÏÀÑÛÈÏ Ï ÐÓÑÈ 12

60-ÈÏÓÐ Ì Ï ÐÈÈÛÑÛÈÏ ÀÏ
Ï Ï ÀÑÓÀÏ Ì Ñ 13,15

Скрижалі Духа

Святитель Йоан ЗОЛОТОУСТИЙ

ПРО СПАДЩИНУ. Бесіда на псалом Давида 5

Господь залишив нам спадщину не просто, а із деякою умовою. Із якою ж саме? «Хто любить Мене, — каже Він, — той слово Моє збереже» (Ін. 14, 23); і ще: «Хто не бере хрест свій і не йде слідом за Мною, той не достойний Мене» (Мф. 10, 38). І багато іншого написано в Завті.

Розглянемо і час, коли ми повинні отримати таку спадщину. Це не теперішній час, а майбутній, або краще: і теперішній, і майбутній. «Шукайте, — говорить Господь, — Царства Божого, а те все додасться вам» (Лк. 12, 31), — і тоді буде повна спадщина. Оскільки це життя є скороминучим і ми тут перебуваємо ще в недосконалому стані, тому Бог чинить з нами подібно до світських законодавців, які вручають батьківське майно тільки повнолітнім спадкоємцям. Коли ми досягнемо повноліття, зрілості мужа і переселимося в життя нетлінне, тоді Він і вручить нам цю спадщину. Водночас Він зробив розпорядження і тут, залишивши нам письмове посвідчення і вказавши, що ми повинні робити, щоб одержати спадщину, щоб її не позбутися і не втратити. Якщо ж когось лякає те, що ми ще не досконалі, і сказане мною викликає сумнів, то нехай він послухає Павла. У цьому житті, каже він, ми виховуємося цим світом, ніби годувальницею, а коли будемо готовими ввійти до дому Господнього, тоді, скинувши одяг тлінний й одягнувшись у нетлінний, переселимося в інше життя. Але той же Завіт погрожує багатьом позбавити їх спадщини, якщо вони, відповідно до написаних умов, будуть не вартими її.

Погляньмо ж тепер, яка це спадщина. «Не бачило око, і вухо не чуло, і на серце людині не приходило те» (1 Кор. 2, 9). Як же ми можемо в цьому житті одержати для себе те, що перевершує навіть наше поняття? Тому воно і зберігається для нас там. І поглянь на велике Боже Провидіння: для цього життя Він визначив труди, щоб їхній тягар полегшувався нетривалістю часу; а блага зберіг для майбутнього віку, щоби нагороду продовжити вічно в житті нестаріючому. І те життя Він називає Царством.

Хоч це неможливо висловити словами, однак, наскільки ми здатні сприймати, Він зображує майбутній стан, називаючи його то Царством, як я сказав, то шлюбом, то владарюванням, то вічною славою, безсмертним блаженством, життям із Христом, з яким ніщо не може зрівнятися, і такими яскравими найменуваннями підводить нас до усвідомлення майбутнього. Чи бачиш, що Він не наказав нічого дивного, а те ж саме, чого і раніше вимагала природа? Як ти хочеш, каже Він, щоби з тобою робили ближні, так і сам роби. Хочеш, щоб хвалили тебе? Хвали сам. Хочеш, щоб у тебе не крали? Не кради сам. Хочеш бути в почесстві? Поважай інших. Хочеш одержати милість? Виавляй милосердя сам. Хочеш бути улюбленим? Люби сам. Хочеш не чути про себе поганого? Не говори нічого такого сам. І поглянь, яка чіткість у

висловах. Він не сказав: все, чого не бажаєте, щоб вам робили, але: «Все, чого бажаєте». Оскільки до чеснот ведуть дві дороги, із яких одна полягає у позбавленні вад, а друга — у звершенні чеснот, тому Він пропонує другу, чітко вказуючи через неї на першу. Першу дорогу Бог відкрив тоді, коли сказав: «Що ненависне тобі, того не роби нікому» (Тов. 4, 15); а на другу Він чітко вказав словами: «Отже, все, чого бажаєте, щоб вам робили люди, так і ви робіть їм».

Коли будь-хто молиться проти ворогів чи проти людей, що заподіяли йому яке-небудь зло, то це слова не людини, а диявола. Справді, якщо

Фрагмент мозаїки базилики Сан Віталі в Равенні. VI ст.

клятва від диявола: «А що понад це, — говорить Господь, — те від лукавого» (Мф. 5, 37) то, мабуть, і молитва проти ворогів походить від нього ж. Отже, коли ти будеш говорити: «Почуй слова мої», то говори так, як власливо говорити для людини смиренної і людинолюбної, яка не має нічого диявольського.

«Зглянься на благання моє». Благаннями пророк називає тут не звук голосу, а настрої душі. Так і Мойсей, який хоч мовчав, Господь сказав: «Чого ти волаєш до Мене?» (Вих. 14, 15). Не сказав: про що молишся до Мене, але: «Чого ти волаєш до Мене?», бо Мойсей приступав до Нього із сильним душевним зворушенням. Так пророк, хоч використує людські слова, але саме людськими словами чітко виражає те, що хоче сказати. «Вислухай голос моління мого, Царю мій і Боже мій, бо до Тебе молюся я» (Пс. 5, 3) — і знову має на увазі внутрішній голос. Так волала й Анна (1 Цар. 1, 13). І не сказав просто: вислухай голос молитви моєї, але:

«До Тебе молюся я», бо той, хто молиться, повинен бути смиренно благуючим і зовнішньо, і внутрішньо.

Чи бачиш старанність і душевне смирення? Я роблю це, каже, із настанням дня. Нехай вислухають це ті, котрі приступають до молитви аж після безлічі справ. Не так чинить вона, а із настанням дня насамперед все віддає Богу. «Щоб було відомо, — говорить Премудрий, — що треба випереджати сонце подякою Тобі і звертатися до Тебе на схід світла» (Прем. 16, 28). Чи допустив би ти, щоби перед царем хто-небудь нижчий за тебе поклонився йому скоріше за тебе? А тут, коли сонце вже поклоняється Богові, ти ще спиш, — поступаєшся першістю творінню, не випереджаєш у с і х створіння, які створені для тебе, і не в і д а є ш Йому подяку, але, встаючи й умиваючи обличчя і руки, душу залишаєш нечистою. Хіба ти не знаєш, що як тіло очищається водою, так душа — молитвою? Тож, перш ніж умивати тіло, вмий свою душу. До неї пристало багато гріховних плям — змиймо їх молитвою. Якщо ми

так захистимо свої уста, то закладемо добру основу для денної діяльності.

«Зранку почув голос мій». Стану перед Тобою, каже, не перемінюючи місця, а ділами. Така людина може бути близькою до Бога. А бути близькою чи далекою від Нього — залежить від самої людини, адже Бог є скрізь.

Тут він показує, що Бог ненавидить зло, і повчає тих, які бажають наближитися до Нього, очищати себе, бо інакше бути близьким до Бога неможливо... А що злі не можуть бути близькими для людей добродієсних, то послухай, які вони говорять про праведника: «Важко нам і дивитися на нього».

Однак, якщо керувати є справою Божою, то бути гідним керівництва Божої правди є справою нашої старанності. Якщо ти сам будеш нечистим, то правила Божі тебе не підтримає, — якщо, наприклад, ти будеш пожадливым чи будеш мати будь-яку іншу нечистоту. «Виправ дорогу мою перед Тобою», тобто зроби її для мене відомою, зрозумілою, знайомою, зроби її

для мене прямою. Інший перекладач говорить: «Виріняй дорогу мою перед Тобою», тобто зроби її зручною, легкою (Симмах).

«Бо нема істини в устах їхніх, серце їхнє лукаве» (Пс. 5, 10). Мені здається, що тут він говорить і про тих, котрі перебувають в омані і відійшли від усього доброго, засуджуючи їхні уста і серце, і взагалі про тих, котрі живуть у гріхах. «Гріб відкритий — гортань їх». Тут має на увазі або те, що вони схильні до вбивств, або те, що вони висловлюють смертоносне і смердюче вчення. Однак не погрішити і той, хто назве відкритим гробом уста, які вимовляють сороміцькі слова, бо цей сморід, який виходить із гниючої душі, набагато гірший за звичайний сморід. Такими ж є уста користолюбців, які не вимовляють нічого гідного, а тільки вбивства та розкрадання.

Отже, нехай твої уста не будуть гробом, а нехай будуть скарбницею. Скарбниці особливо відрізняються від гробів тим, що останні псують те, що приймають, а перші — зберігають. Тому і ти завжди зберігай в устах багатство мудрости, а не всякий сморід та гнилість.

А радість з Богом є тривалою і твердою, надійною і постійною, не порушується жодними несподіваними обставинами, але через перешкоди ще більше піднімається. Так апостоли, зазнаючи побиття, раділи (Діян. 5, 40); Павло терпів скорботи і радів, готувався померти і водночас закликав інших радіти разом з ним. «Та коли я, — говорив він, — роблюся жертвою за жертву і служіння віри вашої, то радію і співрадію усім вам. Про це саме і ви радійте і співрадійте мені» (Флп. 2, 17-18). Хто так радіє, з тими живе Бог. Ось тому і Церква говорить: «І повіки радійте, і Ти оселишся між ними». Те ж саме виражав і Христос, коли, бажаючи показати незмінність цієї радості, говорив: «Але я знову побачу вас, і зрадіє серце ваше, і радости вашої ніхто не відбере від вас» (Ін. 16, 22). І Павло знову говорить: «Завжди радійте. Безперестанно молись» (1 Сол. 5, 17-18). «І будуть хвалитися Тобою ті, що люблять ім'я Твоє» (Пс. 5, 12). Тільки цим можна хвалитися, тільки цим радувати, тільки цим захоплюватися. А хто хвалиться речами життєвими, той нічим не відрізняється від людей, які веселяться уві сні.

Однак похвала від Бога і любов до Нього — ось прикраса, найкраща за все, ось відзнака, що перевершує тисячі діядем, хоч би той, хто сподобився цього, був у кайданах. Ця прикраса не маліє ani від хвороби, ani від старості, ani від зміни обставин, ani від несприятливих часів, ani від самої смерті, а стає тоді ще більш сяючою.

«Бо Ти благословляєш праведника, Господи» (Пс. 5, 13).

Фрагменти

Повне зібрання творів святого Йоана Золотоустого в 10 томах. Т. 5. Книга 1. — Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату, Київ, 2010

Церква і суспільство

Архiepіскоп ЕПІФАНІЙ (Думенко)

ВЕЛИКА МІСІЯ ПРОСВІТНИЦТВА,
яку проводила Православна Церква*Зі Збірника матеріалів наукової богословсько-історичної конференції,
присвяченої 1025-літтю Хрещення Русу-України. (Київ, 2013)*

Традицію шкільництва принесла з Візантії на Русь саме Православна Церква. Після заснування школи рівноапостольним князем Володимиром, де навчалося близько 300 дітей, древні літописи зберегли свідчення про відкриття ще низки шкіл на Русі. Так, досить швидко (XI ст.) зформувалася ціла система шкільної освіти: школи «книжного вчення» або ж єпархіяльні, монастирські школи, школи грамоти, жіночі школи.

Вогнище освіти підтримували найбільше монастирські та єпархіяльні осередки. Завдяки їхній діяльності в Україні формувалася розвиток письменства, богословської думки, мистецтва, архітектури тощо. Важливу роль також відігравали у своїх володіннях осередки для переписування та перекладу з грецької та інших давніх мов книг, засновували бібліотеки та школи. Вже в час благовірного князя Ярослава Мудрого з'являються цілі династії інтелектуальної еліти, що дає можливість сміливо стверджувати про перші освітні осередки цього часу.

Із Києва по всій Русі розповсюджувалося не тільки християнство, але й просвіта, яка передбачала заснування шкіл. Так, під 1097 роком згадується, що преподобний Нестор їздив у Володимир, що на Волині, для огляду училищ та настанови вчителів. Це є прямим доказом, з одного боку, поширення освіти серед людей, а з іншого — належно впорядкування та нагляду за ходом науки й за зовнішнім станом шкіл.

З часу запровадження християнства у Київській державі освіті надається особливе значення. Всім відома велика любов до книг князя Київського св. Ярослава Мудрого. Він засновував та впорядковував школи при храмах і монастирях для благочестивого зростання дітей та юнацтва. Тож велике значення мали монастирі, при яких зосереджувалися своєрідні центри письменства, освіти, науки тогочасного суспільства. Так, у Києво-Печерській Лаврі, Софіївському, Михайлівському Золотоверхому, Братському та інших монастирях Києва з часом утворилися цілі бібліотеки і збірки книг

та рукописів з досить широкого кола питань.

При єпархіяльних установах, монастирях та при кожному парафіяльному храмі завжди діяли церковно-освітні заклади. При чоловічих монастирях були школи для хлопців, а при жіночих — для дівчат. Про першу школу для дівчат, створену княгинею Анною (сестрою князя Володимира Мономаха), маємо відомості ще від 1086 року. Отримавши добру освіту від свого батька князя Київського Всеволода та матері грекині Ани Мономах, княгиня добровільно приймає чернечий постриг й з часом, ставши ігуменею монастиря на честь святого Андрія, відкриває тут «дівочу школу». Як стверджують дослідники, зокрема митрополит Іларіон, — це була перша дівоча школа в Україні.

Пізніше подібні школи були відкриті в Суздалі, Полоцьку та інших містах. Тогочасні джерела засвідчують високу освіченість жінок, особливо у князівських верхах. Все це піднімало престиж Київської Русі в очах Європи. За порівняно короткий час (XI–XII ст.) Київська Русь досягла надзвичайно великих успіхів у поширенні грамотності та шкіл.

Церква в цей та подальші періоди мала надзвичайно великий моральний вплив на державну владу насамперед в особі своїх освічених архиєпископів — святителів митрополитів Київських Михаїла, Теогноста, Леонтія, Іларіона, Георгія (1062), Никифора (1104), Климента Смолятича, Йоана I (1035), Йоана II (1077 — 1089), Кирила III, єпископа Новгородського Луки Жидяти, єпископа Турівського Кирила, єпископа Новгородського Мойсея, єпископа Білгородського Григорія, митрополита Переяславського Єфрема та ін. Переважна більшість цих ієрархів залишили для нас свої морально-повчальні творіння. Моральний вплив на окремих наших князів дуже яскраво позначився в образі ідеального князя як державного правителя, що його змалював князь Володимир Мономах в «Поученні дітям». Цей образ князя-християнина і патріота був наслідком християнського світогляду Володимира Мономаха і дав добрі плоди в особі його сина св. Мстислава I.

Церква Христова завжди

виконувала велику місію просвіти серед всіх верств населення країни. Можна було б, не задумуючись, безупинно називати відомих церковних просвітителів, що все життя своє поклали для блага братів своїх як в рідній землі, так і далеко за її межами по всьому світі. Однак ці імена, на жаль, у наш час залишаються мало відомими для широкого загалу. Також мало хто знає про ту велику місію просвіти, яку проводила Православна Церква через свої церковно-освітні заклади, які існували як при монастирях, так і при кожному катедральному чи парафіяльному храмі Київської Митрополії.

Внаслідок ординської навали осередки культури переміщувалися з Києва на Захід — в Галицько-Волинське князівство, що зберігло свою незалежність до XIV ст. Тут також діяли дяківські школи при парафіях, монастирські — при чернечих обителях, єпископські — при катедральних соборах. Дві останні давали ґрунтовні знання, адже в них працювали освічені викладачі, а їх бібліотеки мали велику кількість книг.

Монастирські школи були не тільки місцем, де можна було отримати знання, але й тут всім давалось ще набагато більше — те, що ми називаємо мудрістю житейською. Закінчуючи таку школу, людина зовсім по-іншому сприймала цей світ, розуміла згубність гріха та марноту багатьох речей. Це мало великий вплив на виховання здорового та освіченого українського суспільства. «Взагалі треба сказати, що українці сильно полюбили монастирі й любили бувати в них, і любили допомагати їм. Самі монастирі здійснювали велику християнізаційну роботу для своєї округи, а то й відкривали школу для неї. Взагалі монастир, хоч би маленький, вважався доброю школою для своєї околиці. І навпаки, околиця завжди щедро відплачувала своєму монастиреві», — пише митрополит

Іларіон.

Багато потрудився в освітній царині київський вєвода благовірний князь Костянтин Острозький, який на свої кошти організував навчальні заклади в Турові (1572), Володимирі-Волинському (1577), Острозі (1576). У цих школах на належному рівні було поставлено вивчення грецької та латинської мов. З кінця XVI ст. в Україні виникає ціла мережа початкових та підвищених братських шкіл, які відіграли вирішальну роль у формуванні та утвердженні української національної системи освіти. До братських шкіл, подібно як і до братств, приймалися винятково православні віруючі.

Хоча й в початковий час ще не було сформовано освітньої системи з різними рівнями і результатом навчання, у більшості випадків були елементарні знання письменности, однак внаслідок самоосвіти та під впливом високоосвічених постатей багато хто досягав вершин досконалого знання. Для того, що навчався, це давало плідотворні духовні дари, оскільки в основі навчання лежала церковна та богослужбова література — Псалтир, Апостол та ін. Поступово вдосконалюючись, мисляча людина не тільки добре читала та писала, але й осягала глибини Божественної мудрости, що заховані в церковних книгах, і ставала морально-здоровим повноцінним членом християнського суспільства. Цього якраз і не вистачає нашому морально занепадому суспільству, коли люди, закінчуючи вищі навчальні заклади, не мають навіть елементарних знань про віру Христову, про любов Божу та негативні наслідки гріха. Зрозуміло, що рівні навчання в звичайних храмах, великих монастирях та катедральних соборах були різними, але в сукупності своїй це сприяло значному поширенню письменности в українському суспільстві.

Незаперечно та винятково

значення мали Острозька та Київська академії, де навчання було поставлене на досить високому рівні за зразками тогочасної європейської освіти. Подібні заклади почали поширюватися та утворюватися і в інших містах та селищах, а особливо при тих чи інших братських осередках. Завдяки широкій мережі шкіл освіченість в Україні досягла значного рівня й охопила широкі верстви населення, що вразило арабського мандрівника архиєпископа Павла Алепського, який супроводжував Антіохійського Патріярха Макарія (побував в Україні у 1654 та у 1657 рр.). У своєму описі українських земель він, зокрема, записав: «...усі вони, крім небагатьох, навіть більшість їхніх жінок і дочок, уміють читати і знають порядок церковних служб і церковні співи; крім того, священники навчають сиріт і не лишають їх неуками блукати по вулицях». Але, як і в старі часи, центральним духовно-освітнім осередком України залишався Київ.

Незаперечним історичним фактом є те, що Київ як духовно-культурна столиця українського православного народу впродовж більше ста років, в XVII ст. і в першій половині XVIII ст., мав велике культурне значення і для сусідніх країн та народів. Сюди належать такі факти, як визнання «Православного словідання віри» святого Петра Могилы символічною книгою й для інших православних народів; визнання і дійсне вживання церковно-богослужбових та інших видань, друкованих в Києві та інших українських друкарнях, іншими слов'янськими народами; освіта й виховання в Києво-Братській колегії чи академії студентів із-за кордону; допомога представників Київської наукової еліти в організації шкільництва в інших краях. Ще наприклад, перед 1640 роком святий Петро Могила на звернення Волозького вєводи Василя послав до нього «благочестивих ченців» і добре вчених учителів для заведення шкіл на своїй Батьківщині.

Фрагменти

Сполохи думки

Сергій КРИМСЬКИЙ

Під сигнатурою Софії

Нове в розкритті життєдайного змісту християнських настанов ставлення до Іншого пов'язане в контексті XXI століття з особливою роллю людських якостей у сучасному світі. Річ у тім, що нині немає дефіциту ідей щодо проектів поліпшення життєдіяльності та майбутнього. Проблемою, яка обмежує розвиток діяльності та стає вирішальною для соціального прогресу, є дефіцит людських якостей.

до Бога, результується у системі абсолютних цінностей. Отже, акцент на людських якостях стає пріоритетним для духовності XXI століття. Тут ідеться не просто про перехід від теорії до практики, що є наскрізним орієнтиром людської цивілізації. Першочерговість ролі людських якостей у розумінні духовності XXI століття позначається вимогою утвердження так званої **монадної особистості**. Тобто особистості, що здатна репре-

довненням до колективного способу вирішення справ, коригує кооперативність інтересами особистості. Так, з погляду теорії рішень, критерій колективності у розв'язанні проблем веде до диктату більшості. А ще Платон запитав: як бути тоді, коли в меншості залишається мудрець?

Отже, крім колективності (чи плеядності) у соціальному житті (а тим більше в сфері духовності) потрібно виявляється монадність, тобто чесно-ти особистості, її здатність репрезентувати цілий світ у межах індивідуальності. І не просто репрезентувати, а давати зразки вчинків, інтелекту та зростаючої совісті. Це є важливим тому, що в наші часи ідеї та проекти повинні випробовуватись на здатність втілюватись у життя особистості. Саме така вимога і стала вузловим пунктом переходу у формуванні духовності XXI століття від гуманізму як ідеології людини, що уявила себе Богом, до персоналізму як утвердження самоцінності особистості людини, а не абстрактних ідей.

Важливо при цьому підкреслити, що монадність персоні в науковому розумінні не є альтернативою соціуму як такого. Принцип монадності є зверненням до переломлення соціуму у внутрішню соціальність так званих **трансперсональних переживань**. Останні й становлять предмет дослідження сучасної глибинної психології.

Ще К. Юнг показав, що колективність існує не тільки як зовнішня сила суспільного буття, а і як внутрішній феномен заглиблення у надра індивідуальної психіки. Це і було позначено спеціальним терміном «колективне підсвідоме». К. Юнг навіть вважав, що людям різних епох (не кажучи вже про представників одного етносу) можуть маритись однакові сновидіння.

Для наочної ілюстрації цього твердження наведемо майже художній сюжет з історії культури. У 1797 році англійський поет С. Колрідж уві сні побачив будівництво гігантського палацу, яке розпочав монгольський хан Кубла. У сновидінні поет почав складати поему на ці події. Прокинувшись, С. Колрідж записав лише кілька рядків поеми, що так і не була завершена. Через деякий час у Парижі один французький вчений знайшов невідому, доти книжку, в якій описувалось, як у

XIII столітті хан Кубла почав будувати палац за мотивами свого сновидіння. Але так і не завершив того, що йому наснилося.

Отже, один і той самий сон наснився людям з інтервалом у п'ять століть. В обох випадках палац не був збудований. І поема про нього не була завершена. З погляду Х. Борхеса, який звернув увагу на цю обставину, палац буде постійно з'являтися у сновидіннях людей, стане символічним утворенням, архетипом, поки не виявиться са реальною будівлею.

Більш переконливим аргументом трансперсональних феноменів у ментальності особистості є національні архетипи, інакше кажучи, **наскрізні символічні структури ментальності**, що проходять крізь увесь масив національної культури і можуть стати предметом емпіричного дослідження. Ці структури внаслідок своєї символічності можуть у різні епохи і в різних етносах мати різну інтерпретацію, але тематично вони присутні завжди.

Архетипи можуть виступати не тільки символічними структурами, що спільні для всіх етносів, а й специфічними для окремих націй утвореннями. Вони свідчать про те, що нація — це не тільки державна, зовнішня спільність; це і «внутрішній етнос», без якого національне життя не є повним. Тільки те, що пропущено через духовність, через внутрішній світ особистості, може бути довершеною спільністю. Як казав М. Бердяєв, треба мати внутрішню соціальність, щоб не бути роздертим зовнішнім середовищем. Ця вимога духовності в її монадному розумінні є досить креативною і в інших сферах сучасного життя, зокрема у сфері моралі.

Те, що боротьба між добром та злом проходить крізь наше серце, було відомо ще з часів Августина Блаженного. Але відчуття взаємопов'язаності сучасного світу потребує врахування в системі духовності нових обставин, що впливають з концепції її монадності. У **миттєвих колізіях нашого часу виявляється необхідним замість простого протиставлення добра і зла за зовнішніми позиціями опонентів розв'язувати цю суперечність також і через моральне очищення самого себе. А це означає, — як підкреслює А. Гусейнов, — усвідомлення в собі частинки того зла, проти якого ти борешся, а в суперникові — припущення частинки добра, яке ти відстоюєш.**

Крайнощі в сучасному політичному житті часто-густо репрезентуються боротьбою різних партій. При оцінці такої картини не слід забувати, що етимологічно термін «партія» одного кореня зі словами «партикулярний», «частковий». Партія за смислом — це часткова складова соціуму, компонент цілісного соціального контексту епохи. Знаменним у цьому відношенні є те, що видатний інтелектуал ХХ століття

Мініатюра з зображенням Євангелиста Луки. Поч. XII ст.

Драматизм цієї ситуації визначається тією обставиною, що ХХ століття з особливою силою виявило **двозначність використання абстрактних ідей** у соціальному житті. Так, герой роману Василя Гроссмана «Життя та доля», перебуваючи в німецькому концтаборі, говорить одному в'язневі: «Я проти ідеї добра. Бо Гітлер може використовувати її в ім'я терористичного «поліпшення» чистоти своєї нації. Але я за доброту, тобто людську якість. І справді, така якість відроджена від зла, в той час як абстрактні ідеї часто-густо є відкритими для використання у лихих справах. Так, **ідею нації** можна покласти в основу розвитку особистості, збагачення культури та багатоманіття цивілізації, а можна повернути і до тоталітарного вилучення в душі націонал-соціалізму. У той час як досвід доброти у формуванні людини, досвід світової біографії добра є зверненням

зентувати свою націю, свою культуру, свою епоху і тим самим маніфестувати індивідуальну іпостась універсального досвіду.

Монадні особистості існували й раніше, але в унікальному варіанті жовдів, пророків, мудреців. Однак нині щільність соціальних зв'язків виросла настільки, що формування монадних особистостей стає поширеним явищем. Не випадково кінець II тисячоліття нашої ери характеризується кризою масових політичних партій. Історія показала, що такі монадні особистості, як М. Ганді, М.Л. Кінг, мати Марія, А. Сахаров і О. Солженіцин, В. Вернадський і М. Грушевський, відіграли у ХХ столітті значно більшу ролі, ніж усі політичні партії разом узяті.

Принцип монадності виявляється справжньою заявкою на духовність майбутніх часів. Він став необхідним

Мігель Унамуно, проаналізувавши позиції франкістів та республіканців, заявив у іспанському парламенті: «Я не партія, я — ціле». Це було справжнім прозрінням духовності ХХІ століття.

Людина — істота вертикальна, її життя вимірюється не в довжину, а у височину ціннісного сходження. Адже арифметичну кількість років життя можна згаяти марно. А можна навіть у скромний життєвий термін піднятися над складними обставинами у небо духу, що міряє час вічністю як третьою правдою людської діяльності. З цього боку **вимоги духовності ХХІ століття актуалізують принцип екзистенційного крещендо, тобто розуміння життя як зростаючої кульмінації творчих подій, коли смерть особистості становить не кінець, а вінець звершення, альтернативних небуттю.**

З висоти вимог ціннісного сходження утверджується в ХХІ столітті й принцип толерантності. Його духовна суть, що відповідає завданням часу, зводиться не стільки до гасла терпимості, скільки до **вимог розуміння іншого.** А це завдання стає нині відповідним кантівському категоричному імперативу.

Особистість, як і Бог, не може бути в людському спілкуванні об'єктом, тобто тим, що протистоїть нам. **Особистість — це суб'єкт, який потрібно зрозуміти, а отже, включити у власне життя.** Якщо з погляду Ж. П. Сартра пекло — це Інший, то з погляду «Іншого» пекло — це нерозуміння себе самого. Толерантність у такому відношенні може бути розглянута як комунікативна прилученість людей одне до одного, котра дає змогу **заповнити відстань між полярними позиціями полем взаємопорозуміння**, застосуванням консенсусу. Не випадково англійський письменник О. Хакслі висунув проєкт створення **герменевтичного братства** (на кшталт черного ордену), яке несе віруючим проповідь толерантності, співчуття та розуміння. І хоча цей проєкт був висунутий в ХХ столітті, його здійснення належить нашому часу.

Толерантність у сучасному контексті сполучається із утвердженням цінності особистості та її вимог. У даному разі йдеться про персоналістичний підхід, згідно з яким (на думку Томаса Манна) **всьяке рішення у справах особистості є передчасним.** Це не виключає найжорсткіших оцінок негативних рис особи, але при цьому треба усвідомлювати передчасність нашої негації, бо особистість може змінитись. Введення такого допуску на зміну є тим «люфтом», що живить толерантність.

Проблема персоналістського контексту регулятивів поведінки стосується не тільки розкриття принципу толерантності, а й оцінок соціальних тенденцій нашого часу. Так, згідно з традиційною марксистською схемою, ці тенденції повинні були в ХХІ столітті призвести до посилення класової боротьби та соціальних антагонізмів. Але, всупереч подібним прогнозам, **у новому тисячолітті відбулося несподіване загострення (у ході розв'язання суспільно-економічних завдань) біосоціальної проблематики.**

Нині проблеми екологічної небезпеки, сексуальної революції, боротьби з наркоманією, СНІДом, абортми, можливістю негативних наслідків генної інженерії тощо набувають у суспільному житті (особливо на Заході) дедалі вагомішого значення. Адже ма-

ніфестації з приводу зазначених проблем за масовістю починають конкурувати з акціями профспілково-страйкового руху.

Тут і виникає ситуація, з якою в поширеному варіанті зіткнулась духовність ХХІ століття. Виявилось, що в наш час виникають проблеми, які не мають розв'язання в загальній формі. **Вони потребують індивідуального підходу та особистої відповідальності суб'єкта за прийняття рішень перед людьми та небесами.** Такі ситуації демонструє не тільки біоетика, а й політика, яка нині стає не тільки мистецтвом можливого, а й усвідомленням неможливого. Так, у сучасному світі існує понад 2000 етносів, якщо рахувати, починаючи зі спільностей в один мільйон осіб. Але на них припадають лише 199 держав, зафіксованих ООН. Відомо, що етнос не є готовим до інтеграції, поки він не проходить фази вільного розвитку, що знаменується державною незалежністю. Зрозуміло, що політична структура сучасного людства навряд чи зможе втримати 2000 держав. Тут потрібні нетрадиційні, локальні підходи в напрямку розвитку політичних націй.

Прагматичні імперативи державного буття є неодмінними для діяльності громадян, але вони не вичерпують внутрішнього простору перетворення душі, яке пов'язане з абсолютною совістю, ідеалами природного права, що вписані у єство людини, дорогою до спасіння в християнському розумінні (якщо людина віруюча). У релігійному контексті добродійність розглядається як мирська справа, що повинна доповнюватися синергією з безкінечною особою всередині віруючого, тобто з Богом.

Зрозуміло, така зверненість до вищих, метафізичних інстанцій прийняття рішень була в християнській свідомості й раніше. Але вона зводилась, як правило, до ситуації співвідношення закону та благодаті. **Сучасна духовність зберігає християнський досвід.** Причому вона виходить з того, що відповідальність за індивідуальні рішення відносно проблем, що є унікальними і не мають способу розв'язання, набуває масштабу, який потребує легітимізації майже божественного ґатунку. А по суті йдеться про те, що сучасній людині іноді доводиться щоразу знову й знову вирішувати питання — що означає лишатися моральним в обставинах, коли відсутні право на помилку та зразкові прецеденти виходу з цих обставин.

Діяти в таких ситуаціях можна при врахуванні принципу монадності (тобто здатності особистості репрезентувати свою епоху, націю та культуру) і принципу екзистенційного крещендо (тобто сходження до найвищих реґістрів цінностей). Адже всяке зведення вищих цінностей до чогось нижчого, тобто зворотний шлях руху від духовних імперативів до п'їтми тварного підпілля, є джерелом гріха, та навіть критерієм гріховності. Сказане, проте, не означає доґматизації вертикалі людської моральності, винятковості принципу екзистенційного крещендо, спраги життєвих кульмінацій. Принцип сходження до найвищих поверхів ціннісної свідомості передбачає доповнення іншим принципом сучасної духовності, принципом полісистемності цілей.

К. 2008

Підкреслення редакції

**Христос Воскрес!
Шановний Пане Редакторе!**

До надсилання Вам цього матеріалу мене спонукала публікація у Вашій газеті за травень 2013р. статті Вільяма Джеймса про вчення філософа Емерсона під заголовком «Різноманітність релігійного досвіду». Вона створювала мене невизначеністю образу Всевишнього, Його місця в сотворенні та життєдіяльності всесвіту та людини, в свідомості переконаного християнства.

Надіюся, що будете ласкаві надрукувати цей матеріал, незважаючи на різночитання згадок про пекло і чистилище.

З повагою К. ПЕТРИШИН

Нижче Редакція публікує початковий і головний фрагмент статті

Святе Письмо узгоджується із чесною перед Богом наукою

Пошук позаземних цивілізацій від якогось часу став тривожити уми землян. Безбожники винайшли новий важіль для непомітного підкопування глибинних основ християнства замість банкрутілого дарвінізму. «Бог, якщо Він є, при Своїй всемогутності, міг творити багато позаземних цивілізацій». На таке розумування піддалися численні християни.

Хитрим способом чиниться спроба розірвати цілий міцний ланцюг християнської Віри. «Люди — Божі діти — не виняток у видимій вселенній. Ісус і Його Матір можуть мати в космосі інших підопічних. Може існують там двійники Ісуса й Марії? Може їх діяння на землі — лише один з багатьох «проєктів» Бога Отця?» Тут сумніви в непереконаного християнина множаться, як гриби після дощу.

Для протидії такому рафінованому підступу антихристиянських сил маємо відходити від обтяжливих канонів багатотомної доказовості, яку в свій час підкинула богослов'ю секулярна наука. **При обороні Христової Церкви в справах Віри не слід уникати євристичного напрямку розмислів. Вибудовуємо їх на підставі взаємозв'язаних допущень, гідних Божої величі. І без вагань протиставляємо сумнівним чи бездоказовим версіям секулярних науковців.**

Господь Своїх від неправди вбереже. Бо, на думку нашого Спасителя, всяке многослів'я — від лукавого.

Згідно з тим напрямком всі побажання й Закони Всевишнього щодо людей та їхнього життя є однозначні та актуальні для всіх періодів історії. Вони матеріально вмуровані в енергетичну систему всесвіту та в єство самої людської природи. Тому винагорода за добрі справи або покарання за правопорушення-гріхи рано чи пізніше знаходять особу або й народ чи все людство без кожноразового наказу з Небес. Коли у людей щось не ладиться, винне несприятливе і невідомлене переплетення свободних людських воль. Вся основа й філософія осягнення людського щастя міститься в одному: в полагожденні міцних персональних стосунків з Богом через покаянні та подячні молитви.

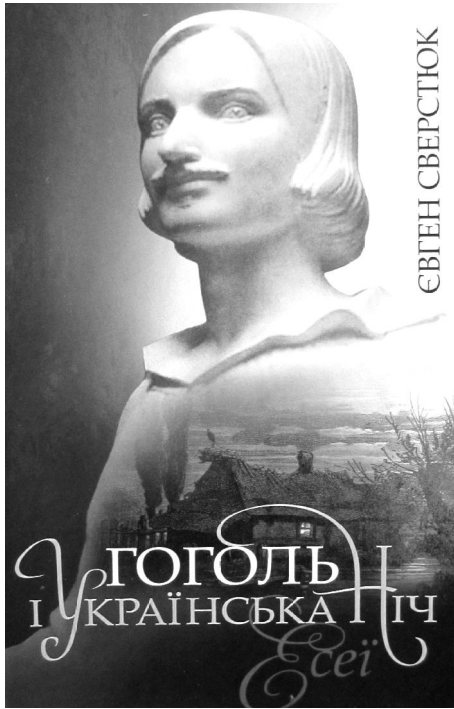
Їх стрижнем на всі віки є правдива Божественна Літурґія. Вона теж непорушно впоєна в енергетичну світобудову, на відміну від інших релігій та вірувань, котрі не були засновані на землі безпосередньо нашим Господом Ісусом Христом і Його апостолами. Від сукупної сили добрих Літурґій святої християнської Церкви залежить життя цілого світу, добробут добродішних людей усіх інших вірувань.

Віра ХОМ'ЯК, м. Луцьк

До Світла

*Господи! Це Ти даєш надхнення і велику душу.
Господь через душі людей посилає
Україні могутні імпульси.
Це Благодать Божа для України —
Крилата вісточка, яка сповіщає,
Що Бог нам допоможе.
Борімся проти зла — Господь нам допоможе
Все зло розтопить добром.
Україна розпрямиться, розправить крила,
Голубою зорею засяє на цілий Світ!
Боже милосердний, яка всемогутня Воля Твоя!
Який дорогий цей час,
Коли перебуваємо тут — на Землі.
Життя земне — викуй душі перед Богом.
У цьому часі нам треба завжди бачити Світло.
Впродовж усього життя,
З Християнською мудрістю,
Яку одержимо
Тільки через молитву і покаяння,
Господь допоможе нам переходити
Через найбільші випробування.
Правдиво оцінити ситуацію,
В якій ми опинились,
І ніколи, ніколи не знати п'їтми.
Ліш Світло і Віру, Надію і Любов,
Які нас кличуть!!!*

Події культури

ЄВГЕН СВЕРСТЮК

Наталя КУЧЕР, науковий співробітник
Національного музею літератури України

Наприкінці травня у Національному музеї літератури України відбулась презентація нової книжки Євгена Сверстюка «Гоголь і українська ніч». Багато хто з нетерпінням чекав виходу цієї книги. Як і Шевченко, Гоголь для Євгена Сверстюка не лише класик великої літератури, а передусім постійний супутник на довгих дорогах життєвої боротьби, а також у його глибинних зануреннях у власну душу.

та багато інших) разом із надхненними українськими темами його творів промовляють про глибинне усвідомлення Гоголя себе українцем. Євген Сверстюк зауважує, що національний інстинкт у Гоголя був дуже сильний і найповніше це виявилось у повісті «Тарас Бульба». Факт написання творів російською мовою в часи Гоголя і пізніше не був визначальним — як писав Шевченко «Гоголь виріс в Ніжині, а не в Україні, і української мови він не знав». Тож російськомовність не була приводом, щоб зараховувати його виключно до російської культури — Михайлом Драгоманов бачив у Гоголі «одного із батьків новішого українського народолюб'я».

«Гоголя не треба повертати Україні! треба елибісе ознайомитись і зрозуміти, що Гоголь ніколи від України не відходив. Просто вітер часу не дав йому причалити до свого берега, а прагнення духовної висоти й інтелектуального середовища однозначно притягували його до культурного цен-

чою, «надтемою» — тема людської душі, духовного пробудження, сенсу життя, слідування покликанню. Сам жанр есеїв, який в час романтизму межував з філософськими і релігійними трактатами і був поширеним способом спілкування людей культури, якнайкраще підходить для такого роду розмислів про духовну сутність людини-митця. Тож особистісне бачення автора — релігійного філософа Євгена Сверстюка — набуває особливого значення.

На думку автора, Гоголь зосередився на вічній проблемі душі людської. В есеї «Душа» він наводить слова Гоголя до матері: *«...усе, в чому тільки виражалось пізнання людей і людської душі... мене вабило, і на тій дорозі, нечутно, майже не відходячи, як я прибув до Христа, побачивши, що в ньому ключ до душі людської»*. Споконвічна проблема пробудження і засвічення душі стала місією його життя, вона ж лягла в основу його життєвої трагедії. В книзі майже відсутні літературознавчі

ГОГОЛЬ І УКРАЇНСЬКА НІЧ

В книзі зібрані есеї, які Євген Сверстюк писав понад сорок років, осмислюючи біографію та творчість Гоголя, зосереджуючись на найпосутніших для письменника питаннях, таких, як духовне пробудження, вірність покликанню, безсмертя душі, історична пам'ять. Двадцять вісім есеїв надруковані вперше, вісім заявлялись на сторінках різних видань.

Тема Миколи Гоголя стала провідною у листуванні в'язня сумління Євгена Сверстюка на заслання з професором Торонтського університету Юрієм Луцьким (автором трьох десятків англомовних книг про українську літературу, серед яких «Між Гоголем і Шевченком» та «Микола Гоголь»). Юрій Остапович писав, що проблема Гоголя — одна з ключових в українській літературі і про неї мало доброго написано. Він поцінував поему Євгена Сверстюка «Роздвоєний дух», присвячену Гоголю. Згодом це листування двох інтелектуалів вийшло окремим виданням (Балтимор-Торонто, 1992), фрагменти з якого разом із поемою увійшли до книги.

Це був початок осягнення феномену Миколи Гоголя. Євген Сверстюк, використовуючи величезний масив спогадів, листів, щоденників сучасників Миколи Гоголя, реконструює образ митця на тлі часу. На його думку, Гоголю щастило на дослідників, але *«есі шили йому шинелю офіційного зразка»*. Тож його метою стало уважно «проситити» слово в дискурсі й факти в контексті доби.

Хоча книга є збіркою есеїв, написаних впродовж різних років, вона сприймається цілісним твором, у якому виразно звучать дві основні теми, а всі інші лише підсилюють їх. Одна з них — це тема українськості Гоголя. Вона закладена в назві книги і є наскрізною. Епіграф до першого есею — *«Геній завжди національний»* — можуть бути епіграфом до всієї книги. Автор наводить численні факти зі спогадів сучасників Гоголя — як українських, так і російських і польських, які свідчать, що Гоголь «ніде, ніколи, за жодних обставин у російській столиці не відмовлявся, не дистанціювався від свого українства — від роду й народу» («Микола Гоголь в очах земляків»). І ті свідчення (розмови з Міцкевичем, прагнення викладати у Київському університеті, порівняння Італії зі світом у малоросійських старосвітських поміщиків

трудо — столиці. Так було в усіх народів, в усі часи» («Микола Гоголь в очах земляків»). Чистота звучання цієї дражливої для багатьох українців і росіян теми досягається виключно за рахунок внутрішньої висоти автора.

Тема сходження Гоголя на вершини імперської культури, взаємини з Пушкіним, Жуковським, Аксаковим, досліджені і описані Євгеном Сверстюком особливо проникливо і виразно. Звідси розуміння пієтету Гоголя перед російським мистецьким Олімпом — двадцятирічного початківця, який після публікації напоєних пахошами українського краю «Вечорів на хуторі» одразу ж увійшов як свій в «свята святых» російської культури. Пушкін став прекрасним сном його життя. Уважність Пушкіна до Гоголя дивувала багатьох людей. Поет сміявся до сліз, коли Гоголь читав свої твори, він допомагав публікувати, прилаштував читати лекції з російської історії. *«Що нас зело, нерівних, на роки? Мистецтво. Ми відчули спорідненість, сильнішу за звичайну рідню. Чому? Тому що обидва відчували святою мистецтва»*, — писав Гоголь Жуковському. Слуга Гоголя Яким також знав Пушкіна і свідчив: поет *«просидів у них на квартирі всю ніч. Гоголь читав свої розпочаті твори. Це було їхнє останнє побачення»*.

Про роздвоєність Гоголя, його залежність від життєвих обставин, часом вирішувалась завдяки опіці Пушкіна, Жуковського, Аксакова, Погодіна, фрейліни Смирнкової, а головне, про гостре почуття самотності великого таланту йдеться в есеях «У Петербурзі», «Множинність особи» та ін. Але найсильніше про неї сказано в поемі «Роздвоєний дух», яку Євген Сверстюк творив на заслання і надсилав частини Юрію Луцькому. Поема написана білим віршем і є опоетизованими роздумами над вічними темами про сутність людського буття, таємниці душі, офірність і про прагнення абсолютної чистоти. Автор приходить до висновку, що **Гоголь — геній підсвідомої сили і творець, який черпає із своєї роздвоєності** — власне, так прочитав і відчув Гоголя з поеми Юрія Луцького.

Тому органічно з наскрізних українських мотивів книги на перший план виходить і розгортається тема, яка для Гоголя і для Євгена Сверстюка є доміную-

тексти про творчість митця, але своє трактування Євген Сверстюк часто дає, посилаючись на образи Гоголя. Так, **«мертві душі» для нього — це люди, «несвідомі власного покликання, позбавлені відчуття таємниці своєї душі, позбавлені вищої радості. І не пробуджені для відчуття Небесної Краси діяльною любов'ю до ближнього» («Душа»**). Саме таке бачення релігійного філософа притаманне всім текстам.

Про Гоголя, який, на думку Жуковського, розминувся з своїм чернечим призначенням, власне і написана ця книга. **Гоголь-містик, Гоголь проповідник, Гоголь-вчитель — це продовження, на думку автора, релігійно просвітницької традиції української літератури, яка найяскравіше втілювалась в особі Григорія Сковороди**.

Чимало рядків книги присвячено творчості Гоголя «Вибрані місця з листування з приятелями» — книзі міркувань і повчань про перебудову всього суспільного життя Російської імперії на християнських засадах. *«Уперше в російській літературі Гоголь написав психологічну авторську сповідь, що заклала основу психологічного жанру» («Між двох культур»*). Автор аналізує вагомий суперечності цих текстів (монархізм Гоголя, його толерантність щодо кріпацтва та ін.) але водночас вважає цю книгу винятковим явищем для всієї російської культури. На його думку, Достоевський вийшов не так з «Шинелі» Гоголя, як з книги «Вибрані місця».

Автор виважений в оцінках, коли говорить про містицизм Гоголя. В православній культурі ставлення до містицизму було традиційно обережним. Атеїстична доба також не сприяла справжньому дослідженню життя і творчості Гоголя в контексті його релігійного світогляду, зокрема його містицизму (Так, багато дослідників вважали маренням останні слова Гоголя «Лестницю мне, лестницю...», слова, які стають зрозумілими лише в контексті біблійного сюжету про сон Якова з видінням сходів, про які малому Гоголю розповідала бабуся Тетяна). В есеї «Містик» Євген Сверстюк зображує становлення Гоголя-християнина — від дитячої індиферентності, байдужості, від надмірної чутливості пробудженого таланту з відкритим зором на сили зла, від естетизації цих сил,

до навернення і відчуття своєї місіїності. «Книга Томи Кемпійського «Наслідкування Христа», поряд із Євангелією, була в нього настільною. Саме там він знаходив сили для оновлення і духовного зростання. Ту істину, що творчість підіймається разом із піднесенням духовних сил, знали ще з античності. Але Гоголь поклав її в основу свого світогляду і своєї творчості» («З глибин підсвідомого»).

В есеях «Містик», «Дитинство», де йдеться про одруження батьків Гоголя, пов'язане із чудесним втручанням Богородиці, про молитви матері перед іконою святого Миколая в Диканьці, присутність таємниці і заступництва Небесних сил виглядають очевидними і переконливими. Гоголь-людина і Гоголь-митець був дуже чутливим до їх доторку. «Той небесний ангел, та чиста, висока істота, яка одушевляє мене на важкій дорозі, живить, дає дар відчувати справжнє обличчя себе й часто в хвилини горя небесним полум'ям входить в мене», — писав він в листі до матері.

В роздумах про містицизм Євген Сверстюк наводить влучну характеристику Миколи Бердяєва: «Гоголь бачив метафізичну глибину зла, а не тільки соціальний його вияв... і був пригнічений тягарем зла, яке сприйняв, і не бачив добра». В тексті багато йдеться про передбачення Гоголем майбутнього імперії. Слова Дмитра Мережковського про те, що Гоголь побачив справжнє обличчя зла «...не далеко, чуже, дивне, фантастичне, а зовсім близьке, знайоме, взагалі реальне, людське, надто людське обличчя, обличчя юрби, обличчя «як у всіх», майже наше власне обличчя в ті хвилини, коли ми не стіємо

бути собою і погоджуємось бути «як усі», написані 1906 року, дають розуміння місіїності Гоголя, його прозріння щодо майбутнього не лише імперської Росії, а багатьох країн, яким довелося пережити криваві тоталітарні режими. Ці слова і про тих диваків шістдесятників, які за право мати своє обличчя сплачували життям — як Василь Стус, Валерій Марченко, або роками ув'язнення, які автор цих есеїв.

Тому гучним акордом звучить у книзі есей «Віккерс на Гоголя». «Правда мусить бути відомою. Ті люди, у яких відібрано життя, залишили по собі приховану пам'ять», — пише Євген Сверстюк у споді про дивний епізод свого життя часів допитів в квітському КДБ. Слідчий крикіпливо роздвільявся в його справі напис свого колеги «Віккерс на Гоголя» і намагався збагнути, до чого тут Гоголь. Допитуваний не міг розказати йому про старого гебрея Віккерса, закоханого у мистецтво орнаменту квітського Подолу. Добрий старий Віккерс слухав «ворожі голоси». З них він разів шістдесят почув прізвище дисидента Євгена Сверстюка, який ще був на волі. Старенький Віккерс через знайомих вийшов на нього, щоб розповісти і показати численні місця загибелі репресованих замучених киян — «щоб класти квіти і ставити хрести». А жив Віккерс на вулиці Гоголя, тож слідчий професійним чуттям вловив у записі щось дуже сутнісне. Так Гоголь несподівано, але закономірно з'явився і цього разу, бо, як писав автор у есеї «З глибин підсвідомого» — «Гоголь завжди був дисидентом».

Варто відзначити особливий естетизм текстів. Вже сама назва налаштує читача на книгу поетичну.

Перший есей «Українська ніч» звучить у тональності, в якій написана вся книга. Уривок з «Майської ночі» — «Чи знаєте ви українську ніч?» є найбільшим з цитованих текстів і своєрідним акцентом. Євген Сверстюк ніби підводить читача до таємниці Гоголя-містика. Він не пише прямо, чи чув Гоголь чудесну музику зір — натяк на це є в розділі «На схилах» його поеми «Роздвоєний дух», де йдеться про «великих, заслужаних у музику сфер». Книга сповнена метафор, афоризмів, ошатних епітетів. Притаманна текстам Євгена Сверстюка довірлива інтонація наснажена енергією «вистражданої думки» (Л.Тарнашинська). Наводячи рядки спогадів Смирнової: «У Гоголя було тільки те, що необхідне людині, щоб бути чистішою», автор зауважує «...щось було в ній від Магдалени» — найточніша характеристика жінки, яка мала вплив при дворі і чимало допомогла письменнику. Лаконізм автора дає себе знати і в добірності цитованого матеріалу. Прозорість висловлювань підсилює глибину думки. Це важливий аспект книги, в якій йдеться про тонкі складові внутрішнього життя письменника, для якого духовний пошук був головним.

Не можна оминати ще одну, визначальну особливість цієї книги, яка надає їй такого пронизливого звучання. Наводячи слова Гоголя з його фрагментів до заперізької драми, автор означає їх як «гоголівське освідчення в любові». Нову книгу Євгена Сверстюка також можна вважати освідченням в любові — до Гоголя, рідного краю, земляків, мистецтва і до української ночі також.

Напередодні нового 1834 року М. Гоголь написав короткий твір, який дослідники назвали «Звертанням до генія».

1834

Велика, торжественна хвилина. [...] Біля ніг моїх шумить моє минуле, наді мною кризе імлю ясніє моє нерозгадане майбутнє. Молю тебе, життя душі моєї, мій Генію! О, не ховайся від мене! Чувай наді мною в ту хвилю і не відходь від мене весь цей так звабливий у наближенні рік. Яким же ти будеш, моє майбутнє? Чи блискучим, широким, чи кипітимеш великими для мене подвигами, чи... О, будь блискучим! Будь діяльним, цілком відданим праці і спокою. Чого ж ти так таємниче стоїш переді мною, 1834-й? Будь і ти моїм янголом. Коли лінь і нечутливість хоч на час посміють доторкнутися до мене, — о, розбуди мене тоді! Не дай їм запанувати наді мною! [...] Таємничий, невимовний 1834-й! Де означ тебе великими трудами? Чи серед купи накиданих один на одного домів, громохких вулиць, кипучої меркантильності, — тієї безформної купи мод, парадів, чиновників, диких пієнічних ночей, блиску й низької безбарвності? У моєму прекрасному, давньому, обітованому Києві, увінчаному плодючими садами, підперезаному

моїм південним, прекрасним, дивним небом, чарівними ночами, де гора засіяна куцями, за своїми наче гармонійними схилами й омивана моїм чистим і бистрим, моїм Дніпром. — Чи там? — О! Я не знаю, як назвати тебе, мій Генію! Ти, що від коліски ще пролітає зі своїми гармонійними піснями повз мої вуха, такі чудові, незбагненні досі зароджує в мені думи, такі безмежні і звабливі леліє в мені мрії.

О, поглянь! Прекрасний, слупсти на мене свої небесні очі! Я на колінах. Я біля ніг твоїх! О, не розлучайся зі мною! Живи на землі зі мною хоч дві години кожного дня, як прекрасний брат мій! Я звершу... Я звершу!.. Життя кипить у мені. Праці мої будуть надхненними. Над ними буде витати неуступне землі божество! Я звершу... О, поцілуй і благослови мене!

Мабуть, то і є Гоголь — його молитва і сповідь, його мрія й освідчення. Гоголь у розкриллі надій.

Що насправді ховалося в тому передчутті, можна судити з творів, написаних саме того часу: «Арабески», «Миргород» у двох книгах, «Ревізор», початок

«Мертвих душ»... Але підтекст тих апеляцій і закликів — у виборі своєї долі. Усім своїм еством Гоголь поривається до Києва. Здавалось, його вже ніщо не пов'язує з Петербургом. Він уже дістає рекомендаційні листи від Пушкіна, Жуковського до куратора Київського університету Брадке, вже домагається підтримки від самого міністра Уварова. Він уже з ректором університету говорить про побутову влаштування. Перескакуючи через часовий бар'єр, Гоголь уже запевняє Максимовича: «Історію Малоросії я пишу всю від початку до кінця»...

Але сама доля озброїлась проти нього: на катедру приймають іншого історика, й Гоголь — біля розбитого корита. Він залишається в Петербурзі, читає лекції з нелюбої історії в нелюбому Патріотичному інституті. Пушкін радить йому зайнятися історією російської критики. Через рік, ні з ким не попрощавшись, він виїде за кордон... Під небом Італії йому часом здаватиметься, що він опинився в Україні. Але душа його почне віддалятися від рідних берегів... Водночас і ім'я його почне віддалятися від рідного краю. Мало є тих, хто вчитується в ту важливу сповідь 1834 року, хто думає про вибір долі і хто розуміє в ній слова: «життя кипить в мені!»

Адже після тієї сторінки почалися постійні скарги на здоров'я, нескінченні блукання — у світі й у самому собі. І вже ніхто не почує від нього слів про кипіння

життя.

Літературне ім'я Гоголя буде рости, а творчі сили його покидатимуть.

Після виходу книги «Вибрані місця з листування із приятелями» — книги, на яку Гоголь покладав особливі надії, заговорили про «падіння імені» автора «Ревізора» і «Мертвих душ».

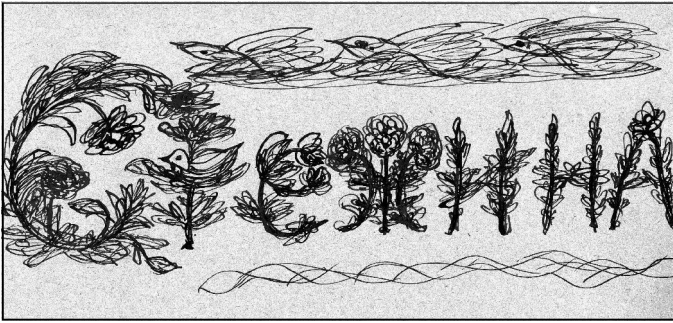
«Ви занадто високо поставили себе в опінії російської публіки», — писав В. Белінський. Воно справді так, якби Гоголеві йшлося про висоту опінії. Але йому йшлося про навернення до віри... Гоголь не думав про падіння імені. Його тривожила негативна реакція на його проєкт удосконалення і навернення Росії до християнства.

Що ж стосується імені, то йому судилася доля зерна, кинутого в землю. Він нічого більше не створив, а що створив — спалив. Але ім'я його як учителя стало рости в поколіннях.

Імена мають свою долю. Імена згасають. Імена вдруге народжуються.

Ім'я Гоголя часто згадується. Часом зупиняєшся на бульварі Шевченка і пригадуєш: «Туди, туди, в наш давній, в наш прекрасний Київ!» А справді: чому тут і досі не стоїть пам'ятник молодому Гоголеві? Адже те, що прагнув і поривався сюди, означає більше, ніж коли б народився в Києві.

Уривок з книги Євгена Сверстюка «Гоголь і українська ніч», стор. 52-54

о. Василь-Богдан МЕНДРУНЬ

Слава Тройці Пресвятій

Ніжні хори, сніжні гори
Тройцю славлять.
Рійні бджоли, мрійні доли
Тройцю славлять.
Майські зливи, райські ниви
Тройцю славлять.
Зірні ночі, вірні очі

Тройцю славлять.
Гожі квіти, Божі діти
Тройцю славлять.
Свят, свят, свят Бог Отець!
Свят, свят, свят Бог Син!
Свят, свят, свят Бог Дух Святий!
Свят, свят, свят!

Меланія ПАВЛЕНКО-КРАВЧЕНКО

Перед святом

Повнився радістю передсвятковий день. З висоти усміхалося волошкове небо. Помаранчево-гарячі промінці сонячними зайчиками пробіралися крізь густу крону яблуні, яка росла біля хати, ніжно вицілювали землю. Хвалькуватий вітер вигойдувався на гіллі та густими тінями ткнув їй нову сукню.

Софійка та Ігорчик сиділи під яблунею за столом і читали цікаву книжку. Аж ось матуся прочинила вікно й погукала:

— Діти, збігайте в сад і принесіть гілочок, будемо хату клечати.

Діти згорнули книжку і навипередки побігли виконувати мамине доручення. Запашна трава лоскотала їхні ніжки й вистеляла духмянний шлях. Аж ось і сад. Древа тішилися ніжним теплом і яскравим світлом. Подекуди під куцями квіти зі срібних кухликів допівали чай. Ось у куточку саду в святковому вбранні стоїть липа.

— Добридень, панночко, — чемно привіталася діти.

— Добридень, підходьте, підходьте ближче.

— Просила мама, і ми просимо, — зняковіло мовила Софійка, — подарувати нам своїх гілочок, хату клечати.

Липа прозорливо глянула на дітей, загадково усміхнулася і подала їм два пучечки гілочок.

— Дякуємо! Дякуємо за вашу щедрість, — радісно вигукнули діти.

З оберемками духмяних кучерявих гілочок вони повернулися додому.

— Матусю, а навіщо хату клечати?

— запитала Софійка.

— Завтра, доню, велике свято — день Святої Трійці, або ще його називають П'ятидесятницею. Сьогодні люди прикрашають усі храми й оселі вишитими рушниками, любистком, м'ятою, квітами. Встеляють долівки травою. А янголи літають у небі й дивляться, як ми готуємось до свята.

— А чому це свято П'ятидесятницею називають? — їй собі поцікавився Ігорчик.

— Це було на п'ятидесятний день після Воскресіння Христового, — стала оповідати мама. — Всі учні Ісуса, як Він і заповів, зібралися вкулі й гаряче молилися. І раптом весь дім сповнився шумом, як від сильного вітру. І з'явилися ніби вогняні язички і, розділившись, опустилися по одному на кожного з апостолів. Це Святий Дух зійшов на учнів Христа. Він скрипів Новий Завіт, тобто новий союз, Бога з людьми і дав апостолам благодать священства, щоб вони утвердили Церкву по всій землі. Тому цей день вважається ще й днем народження Новаго Завету Церкви. Зішестя Святого Духа нарешті засвідчило повноту та єдність Трійці. Тепер, завдяки спасительній дії Бога-Отця, Бога-Сина та Бога-Духа Святого, душа кожного з нас може «розквітнути» пишним цвітом любові, добра, віри й надії. На знак цього ми й прикрашаємо наші домівки.

Матуся на мить замовкла, нібито полинула думками в минуле, а потім сказала:

— Пригадайте, які свята ми з вами недавно святкували.

— Великдень! Великдень! — гукнув Ігорчик, — Христове Воскресіння!

— Ой, матусю, — підстрибувала Софійка, — я пам'ятаю, на Великдень так радісно, весело було в храмі, так велично співали «Христос Воскрес!», святили писанки, крашанки, паски. І нас пан

о. Йосиф КИШАКЕВИЧ Дар найкращий (до Святого Духа)

Дар найкращий, дар чудесний
днесь на нас паде россою,
в серця входить Цар Небесний —
Найсвятіший Дух спокою!

Серця наші Він вбирає
мудрости знанням чудовим,
душі наші осіняє
сонце правди і любови.

Скарбе ласки! Будь все з нами
і сій щедро Свої дари,
проганяй грихи з імлави,
як те ясне сонце хмар!

Стань нам сонцем правди, віри —
сего нашим душам треба!
І крізь морок зла, зневіри
проясни наш шлях до неба.

Богдан-Ігор АНТОНІЧ

Зелені Свята

Усюди щастя, радість, сміхи,
мов юність вічно є ще.
Здається, що Сам Бог з утіхи
Собі в долоні плеще.

Все казкою стає прожогом,
не видно світового бруду.
В долоні плескати із Богом
і я собі теж буду.

Трапеза з херувинами. Твір Тетяни Малковської

отець кропив, щоб ми здоровими росли.

А вдома, після обіду, ми усі разом співали пісню «Христос Воскрес!» Давайте й нині заспіваємо її.

— Гарзд! — погодилася мама й Ігорчик і всі разом заспівали:

У небі, в хмарки на крилі
Гойдають пісню журавлі.
Та пісня—чудо із чудес:

— Христос воскрес!

Христос воскрес!

А он з гори біжить ріка,

Така спілеча і стрімка,

І в кожній хвилі чути сплеск:

— Христос воскрес!

Христос воскрес!

Церковні бані світло плють

Усіх до храму дзвони зуть,

Вітання чути тут і десь:

— Христос воскрес!

Христос воскрес!

Як мрії з вірою сплелись

І у любов перелились,

Озався Голос із небес:

— Христос воскрес!

Христос воскрес!

— Аж світ заяснів, — похвально сказала мама.

— Так!.. Так!.. — усміхаючись по-дітились діти.

— Ой, ледь не забув, — сплеснув

руками Ігорчик. — Ще одне чудове свято — Вознесіння! Христове Вознесіння! На сороковий день після Святого Воскресіння Ісус Христос вознісся на небо, пообіцявши прислати нам Утішителя, Святого Духа.

— От завтра, — схвально кивнула мама, — саме той день, коли прийшов до людей обіцяний Господом Утішитель. На вранішньому богослужінні прославляємо Святу Трійцю. А на вечірньому — особливо вшановуватимемо Святого Духа. Ми всі, дорослі й малі, станемо на колінця й читатимемо молитви, які склав святий Василій Великий. У них ми сповідатимемо наші грихи перед Отцем Небесним і благатимемо Його про помилування, проситимемо Ісуса Христа дарувати нам Святого Духа на просвітлення і зцілення душ наших. У другий день цього великого свята, в понеділок, далі вшановуватимемо Святого Духа. Цей день так і називається — Духів день.

Тепер усі заходились прикрашати домівку: клечали хату, встеляли травою долівку, радіючи близькості свята.

Аж ось рипнули двері, й до хати увійшов татусь.

— Ой як чисто, духмяно, святково у нас! — усміхнувся він. — Дивіться ж, завтра не заспіть, підемо разом усі до храму.

Тиха радість

Галина МАНІВ

— Не затримуйся сьогодні на вулиці, Іванку, — попрохала бабуся. — Завтра рано вставати до храму йти, бо ж свято велике — Вознесіння Господа нашого Ісуса Христа.

— Ой, бабусю, — здвигнув плечима онук. — На Великдень так радісно, так велично співають «Христос воскрес!», святять паски й крашанки. На Трійцю вся церква духмяніє квітами й травами: любистком, мятою, татар-зіллям. І священик усіх кропить святою водою. Весело! А на Вознесіння що? Як на мене, це свято зовсім не обов'язкове для дітей.

Бабуся скуруно похитала головою, та хлопчик не став чекати на її повчання, а мерщій вибіг надвір і помчав до Сашка. Втім, друга він удома не застав.

— Ти ж знаєш, напередодні великих свят він любить навідатися до діда Йосипа, послухати мудрої мови старого, — сказала Сашкова мама. — А завтра саме Вознесіння... «І тут про Вознесіння!» — подумав Іванко. Однак Сашко йому кочче був потрібен, тож мусив бігти до діда Йосипа.

— Добридень! — чемно привітався, знявши кепку.

— А, Іванку! — зрадив старий. — Проходь-проходь, підсідай до нас.

Коли хлопчик, підсунувши стільця й моргнувши другові, мовляв, є розмова, всіяся біля вікна, дід Йосип продовжив

перервану оповідь:

— ...І Господь спитав Петра: «Симоне Йонин! Чи любиш ти Мене?» Трічі спитав. І трічі Господь казав Петрові потім: «Паси вівці Мої!»

— Діду, а навіщо ж Ісус його запитував? Він же й так читає у людських серцях, ви самі казали, — поцікавився Сашко.

— Може, Господь хотів, щоби Петро сказав уголос і запам'ятав свої слова, бо на них чекала розлука. І хотів, аби Петро зрозумів, що зможе довести свою любов до Бога тільки турботою про інших. Ти ж знаєш, що на сороковий день після воскресіння Ісус Христос вознісся на небо. Завтра ми якраз і згадуватимемо цю подію — святкуватимемо Вознесіння. А хто здатен залишатися вірним у розлуці, ждати повернення й сумлінно виконувати нелегікі обов'язки? Тільки той, хто по-справжньому любить.

Іванко тим часом слухав у півуха й нетерпляче позирив за вікно. Аж раптом побачив, що вулицею йде його тато. Хлопчик зірвався на ноги:

— Ой, вибачте, я піду! Мій тато з відрадженьня повернувся! — вигукнув хлопчик і стрімголов вибіг із хати.

Тато обіймав його за плечі, а Іванко тулився до нього, і так вони йшли вулицею, обоє щасливі після тривалої розлуки. І тут хлопчик чомусь пригадав, як колись давно, коли

він був маленький, а молодшого братика Дмитрика й зовсім іще не було, його не захотіли взяти на вокзал, щоб провести тата у чергове відрадженьня. Як же він тоді плакав і ображався на дорослих! І ще пригадалися слова Ісуса: «Симоне Йонин, чи любиш ти Мене?»

Хлопчиків стало соромно. Він радий був би сказати бабусі, що розкався й готовий йти з нею завтра до храму, але гордощі завадили йому це зробити. Так і пішов спати до їхньої з братиком кімнати, не перепросивши. А тут іще й Дмитрик гіркоти додав.

Іванко побачив, що братик витягає з шафи білу сорочку й святковий штанці та акуратно розвішує на стільці біля свого ліжечка.

— Куди це ти збираєшся? — спитав насмішкливо.

— Як куди? — округлив і так великі очі Дмитрик. — Завтра ж ідемо Господа проваджати на небо! Мені бабуся сказала. Іванкові стало так соромно, що аж вуха почервоніли.

«Ось, навіть малюк розуміє, а я...» — важко зітхнув хлопчик і відвернувся до стіни.

Тієї ночі Іванко спав дуже погано. Раз у раз підкидався — боявся заспати. Тож і прокинувся найперший. Поки дорослі встали, він уже й умився, й убрався у святковий одяг.

— Бабусю, ми ж ідемо до храму? Я готовий! — мовив

хлопчик і з тривогою подивився на стареньку: чи пригадає йому вчорашнє?

Але бабуся нічого не сказала, лише усміхнулася. І вони всією родиною рушили на гору, де виблискував золотими банями собор.

— Бабусю, вибачте мені вчорашній непослух, — прошепотів Іванко до старенької й так само тихо спитав у неї, — але ж, правда, це сумне свято, бо ми розлучаємося з Господом?

— Сумне? — здивувалася бабуся й лагідно усміхнулася. — Ні, онучку, не сумне... хіба що зовсім-зовсім трішки. Воз-

несіння — свято великої надії, бо Господь обіцяв прислати нам із неба Утішителя — Святого Духа, який дає нам небесну радість, благодать. Ось на Трійцю будемо Його зустрічати...

Тихе було це свято, свято Вознесіння, як буває тихим літнім ранок, коли лежиш горілиць і дивишся в синє небо, яким пропливають хмари: білі-білісенькі.

А коли заспівали: «Вознісся Ти у славі, Христе Боже наш, радість сотворивши ученикам обітницею Святого Духа...», — у серце Іванка опустилося с'яйво і не полишало його потім довго-довго...

Микола БЛИЗНЮК,
с. Старі Кути, Івано-
Франківщина

Дивак

*Йде лісами новина
Про дивацтва кабана.
Кажуть, що кабан ікластий
Вже траву не хоче пасти,
Бродить по лісах іклан,
Залюбки пасе туман.*

Говірлива

*Прощасалась дітвора,
І сумує школа.
На канікули пора —
Літечко доволка.
Манить дітвору ріка,
Здавна з лісом дружить,
Тепла, лагідна така
Й говірлива дуже.*

Рушник

*До звірят спішисть Чугайстер,
Добрий чарівник,
Ім несе дарунок в тайстрі —
В зірочках рушник.
Будуть умиватись в горах
В ранній росі.
Непростий рушник, в узорах —
Знадобиться всім.*

Джерела

*Звикла вже гора Говерла
І сичі —
Усміхаються джерела
Уночі.
Усміхаються охоче
До гори.
Місяць сяє серед ночі
Чи горить?
Звикли теж — із високості
В ясен день
До джерел не вперше в гості
Сонце йде.*

Друг

*Зайчик розмовляє з лугом.
Зайчику всміхнувся луг:
— Буду я для тебе другом,
Як бджоли найкращий друг.*

Веселий грім

*Трави хиляться навколо,
Налякались, як ніколи.
Весело гуркоче грім:
— Не лякайтеся, не з'їм!*

О. МИКУЛО

Мій метелик

*Я лежав у траві тихо-тихо,
Навіть рота рукою прикрив.
Я мовчав, лиш тихесенько дихав,
Й поруч гарний метелик присів.*

*Дуже добре я зміг роздивитись
Візерунок на крильцях лєких.
Різнобарвні, немов з оксамиту —
Тричі він розгорнув мені їх.*

*Потім вусами щиро й привітно
Мій метелик мені ворухнув.
Погойдався на ніжках тендітних,
Подивився й угору пурхнув.*

*Я підвієв швиденько на ноги
Крикнув вслід: «Не лети, зачекай!
Як у небі зустрінешся з Богом,
То подяку Йому передай!»*

Валентина ВЗДУЛЬСЬКА

Вечір

Прийшов вечір, вмовстився, замуркотів собі тихенько.

Аж тут — малі кажанята:

— Хто-хто це запах матіолою?!

— Хто-хто це спати нам не дає?!

— Ху-гу! — усміхнулася сова.

— Скре-ке-ке!!! — розреготалися в болоті жаби.

— Та це ж я, Літній Сад, — лагідно прошелестів садок і зайшовся дзвіночками.

Педагогічна сторінка

Галина ДАЦЮК

9 червня виповнилося 10 років, як відійшла у вічність Ніна Ліндфорс-Михалевич — онука Софії та Олександра Русових. Проживши дивовижне довге життя (1905-2003) вона виховала чотирьох дітей — Ірину, Лесю, Тараса й Ольгу. Залишила на землі добрі справи та приклад лицарського служіння ідеї незалежності України. Вона належала до когорти тих унікальних людей, в чьому характері природно поєдналися великий гуманізм, закоханість у рідний край, віра і непоступливість ні на йоту, коли йшлося про ідею. Народжена від великого кохання Любові Русової та Олександра Ліндфорса у французькому Монпельє, де мама студіювала медицину, — Ніна все життя любитиме й згадуватиме Олешню — батьківщину Баби Софії. До останніх днів пам'ятати-ме вона сирійку Фатіму — кобилку, яку сама виростила з маленького худого лоша, годуючи борщем. Мама помітить у маленькій Ніні особливе ставлення до рідного світу й напише про це Нініному татові — Олександру Ліндфорсу. З дитинства доведеться їй, хоча й панської дитині, орати, доглядати господарство. Зовсім юною дівчинкою, у 1922, разом з мамою — талановитою лікаркою від Бога Любою Русовою-Ліндфорс — Ніна залишить Україну, щоб через 20 років повернутися з похідними групами ОУН в окупований ворогом Київ. Прийде разом з Оленою Телігою, Уласом Самчуком, чоловіком Михайлом Михалевичем і їхніми двома маленькими донечками — Орисею і — ще груд-

ЛИЦАРКА ДУХА

ною — Лесею. Плануватимуть з Оленою видання дитячої літератури, підручників українською мовою. Мріятимуть про нове життя і незалежну Україну. Ворог відчує ту небезпечну для себе мрію. Ніна ще встигне виїхати, виконавши наказ залишити столицю, Олена ж вирішить бути з друзями до кінця. «Чи зустріне таких лицарів наш золотoverхий Київ? Чи зустріне кращик?» — риторично і з боєм запитає Ніна, написавши нарис про Телігу. Побуває знову в Україні через півстоліття у віці 85 років, приїхавши на 135-річчя від дня народження Софії Русової. Хіба я могла відчувати тоді увесь вир почуттів пані Ніни? Сум за втраченим, радість від зустрічі, біль від розлуки... Вона приїде до Олешні ще раз, наступного після святкового велелюддя дня, разом з донечками — Оленою і Лесею, щоб самим у тиші і споминах походити по Олешнянському лісі, подвір'ю колишньої панської садиби. Де назавше знайшло прихисток її вірне серце.

Потім ми листуватимемося 10 років. Пані Ніна писатиме на маленьких прозорих аркушиках, закликаючи до праці і єдності, чим нагадуватиме свою велику бабусю — Софію Русову. Її листи, повні енергії, сили і віри! **Але справжнім відкриттям цього характеру стануть листи ще маленької Ніни, частину яких надруковані у книзі «На хресній дорозі»** (упоряд-

кування і переклад Галини Дацюк та Ольги Рудакевич), презентація якої відбулася щойно у Києві. Коли вже книга буде зверстана, пані Ольга Рудакевич (донька Ніни Михалевич)

пані Ніна. І, ніби підсумок для нас: «Життя треба пройти чесно, по шляху, позначеному нам великим Вчителем людства Ісусом Христом. Радіти треба і задовольнятися тим, що дано. Як щось бракує і дуже чомусь тяжко — подумай про тих, згадай тих, хто живе в муках і біді. Нам світить сонце і далеке перебування на землі Христа».

Стоїть Ніна Ліндфорс, сидить Ольга Русова.

Ніна МИХАЛЕВИЧ: «Нам світить сонце і далеке перебування Христа на землі»

16. III. 1971

Люде, люде! Не бійтеся бути самими собою. Не бійтеся бути такими, як Вас сотворив Господь! Не намагайтеся бути оригінальними! Не намагайтеся уподобатися масі, підподобоватися їй, вислужуватися перед нею! Будьте завжди і всюди самі собою!

31. III. 1971

Людина — Твориво Боже, частинка цілої Вселенної, складник всієї Природи. Людина Твориво Всевишнього, що в неї Господь вдихнув душу. Людина — комплекс багатьох різноманітних почуттів. Коли вони упорядковані і опановані — Людина зрівноважена і радісна. Людина тоді — володар над собою і над всім, частиною чого вона є сама. Все життя її тоді проходить без великих конфліктів. Думаю, що керуватись треба мудрістю (вродженою, не начитаною, не надуманою), опанованістю, вірою і добротою. Любов — велике для нас слово і ним жонґлювати не годиться. Воно мусить керувати всім. І якраз воно — найвеличніше почуття — веде кожну людину. Людину, яка має його в серці, веде безпомилково по всіх шляхах і стежках заплутаного життя.

25. XI. 1971

Коли душа — готовий до невимовного вибуху вулкан, а серце дає болючі і настирливі перебої — людина тоді найгостріше відчуває абсолютну самоту. І як хочеться тоді відчувати на обличчі, на руках заплах сіна з м'яких оксамитових, таких обережних і ніжних губ моєї Фатіми. Вона напевно завше все розуміла і все відчувала, і такими невмілими, але лагідними, чутлими дотиками своєї тяжкої рижкої голови намагалася заспокоїти, привести до рівноваги постелючу, палаючу пекучим боєм душу людини... їй,

моєї Фатімі, можна було сказати все, і вона розуміла все, навіть без слів... Нема моєї Фатіми. І якби моя воля — виїхала б я ось зараз, моментально в Європу.

2. XI. 1973

Бентежно на душі, як на дні моря перед бурєю, яке ось-ось не витримає і вибухне з дна назовні шаленими валами тяжких, могутніх хвиль. Гулко на душі, як в гірських ущелинах, в яких камінь, що зірвався, нестримно летить вниз. А гуркіт його нівецьється обуренням тяжких олив'яних жмар, що нестримно гримлять грізно оперезаними жагучими блискавками. Моторошно. Рветься на всі боки моя

душа, намагається розсадити живі стіни-мури і вирватися на простір, на волю! Мовчи. Будь далі в шорах — я ж ще нічого не зробила...

12. V. 1974

Із «Слова Сверстюка на суді».

«Мені припало рідке щастя спілкуватися і працювати з людьми рідкісно талановитими і шляхетними, — про подібних я читав лише в книжках. Щастя жити високими культурно-громадськими інтересами і нехтувати особистими. Щастя пізнати суворість і вагу великих слів — правда, честь, обов'язок — слів, що становлять морально-етичні підвалини. Сузь

Ніна Ліндфорс в Москві з кузенами, рік мабуть між 1910-1913

мого світогляду — честь, що сплачується кров'ю, гідність, що є передумовою життя, істина, до якої ведуть з безстрашністю дослідника — без гарантій повернутися. На цих поняттях я виростав і прагнув до них піднятися, вириваючись із замкненого кола порожніх слів...»

4. XI. 1974

Музика, музика, музика...Музика. Велич — нарівні з природою. Море звуків, море жаги безмежної любові, боротьби, домагань і безконечно ніжної ніжності. Музика... Яка вбога людська мова. Яка вона велична і недосяжна в творах Людини, для якої Батьківщина — це ВСЕ! Яка вона прекрасна, музика...Людина. Ні — Природа, Батьківщина, Мистецтво — спеціально — Музика. Досконала цілість тої вищої духовності, яку сотворив Господь. Як тужно і розвивно бути недокінченим...Море — колосальне, бездонне море звуків. Яка розкіш!

4. XI. 1976

Не може людина жити без Віри, без Ідеї, без Людови, без... МУЗИКИ і СТИХІЇ. Людина — яке складне сотворіння, скільки вкладено в неї світлого, яскравого Джерела.

12. VIII. 1979

Людина — це велич Природи, якій крім душі дано безліч скарбу... Властиво, цей весь скарб глибоко схований в душі. Це: доброта, ніжність, виrozumіння до інших, справедливість, бажання допомогти іншому, радість, відчуження... ще багато іншого творчого і радісного. Людина. Вона, крім того, нагороджена мудрістю і розумом. І як же легко і радісно жити, коли керуєшся в житті, у взаємовідносинах з людьми цими світливими скарбами!

17. VII. 1983

Десять у безмежному океані пливають кораблі...Десять понад хмарами летять літаки... Рівномірно постукують на рейках потяги... Метушаться на автострадах авта...Ну а ослики ж! Ослики — меланхолійно несуть на своїх хребтах задуманого, вусатого дядька, що йому ноги бовтаються ледве не до самої землі. А он і воли тягнуть сонно двоколесну гарбу. А ще ж роверисти розлітаються в усі боки. Снека їх не зупиняє — хочеться докрутити ногами чи то в парк в холодочок, чи то до води... Океан-море в такий день лагідний. Ледве помітні хвилі зеленої, тяжкої маси води радісно і легко омивають борти корабля. Прозорі бризки пахнуть сіллю. І без краю, без краю — вода аж до небосхилу. Навколо якась прозора, бездонна блакить, а під сподом — хмарки. Ні, тугі, білі, причудливих форм хмари, як безладні купи снігу. Подєкуди з навстіж відкритими віконечками, через які видно ген-ген далеко різні неосяжні простори нашої земної кулі. Ритмічно і весело шуркотять колеса, намотуючи кілометри на рейках. Ліс. Поля. Гори. Озера. Хатинки селищ миготять назустріч. Гарно. А той хто на ослі — мабуть, може рахувати кожну мурашку, кожного жучка на стежці. А вуха ослячі — довгі, волохаті — байдуже похитуються в такт дрібних кроків. І дивно, що сиджу в хаті і нікуди, нікуди не рухаюся.

18. XI. 1984

Сьогодні тихий, замріяний, сірий день. На наших деревах ще не спало все листя і так гарно виділяється ржаво-жовте на сірому тлі. Вивірки бісяться, ганяють, аж страшно, що зірвуться. Це і олені зараз біються, захищаючи своїх оленниць. Осінь. Глибока осінь. Таїнство запліднення для продовження свого роду. А от цікаво — людина, яка відійшла від Природи зовсім, вдарились в бізнес, або технологію — вона ж, мабуть, сама стала, як машина. Це який зараз ліс таємничий. Як ми з Фатімою так гарно мандрували. Копита шуміли опавшим листям і стукали об коріння сосон. А у нас був переважно шпильчастий ліс. Сосни — стрункі, височенні відправлялись в Англію на щогли. Це так неймовірно давно було... А пісок який у нас чудесний. А в ньому воронки земляних левиків і дуже смачна, розсипчаста була бараболя, також дуже добрі полуниці і чудесна холодна, смачна вода.

24. VI. 1988

Думки, як подертий шмат ісписаного пережитим паперу, що беззахисно гойдається на хвилях синьо-зеленої води, не знаходячи пристановища.

1. III. 1990

Люди за своїми клопатами не помічають, як живуть. З цим добробутом, з цієї проклятою хитрою настановою «щоб вигідно, щоб як найменше прикладання зусиль, щоб вигідно, вигідно для тебе було». Людина губить, тратить свою подобу, своє призначення, свою вартість. Стає бездушною, байдужою, жадібною істою.

17. VIII. 1990

Щастя — це жайворонки над хлібами в сонці... Щастя — на легкому вітрі шум сосон. Щастя — вірні, люблячі очі, «лише ранок любові прекрасний, чудесні лиш перші, ніжні, соромливі зустрічі». Щастя — гаряче полум'я, що з'єднує двоє в одну істоту... Щастя, а чи не найбільше — коли вже після несусвітніх мук маленька істота з кирпатим носиком, щічками, немов персик, завзято вицмокує життєві сили у тебе на руді ще в шпиталі на ліжку... Щастя — свист вітру на скаженому скаку дзвінких копит і розвихреної гриви... Щастя — в досягненні заповітної мети... Щастя — в запеклій боротьбі з поневолювачем-ворогом... А от я і не знаю, чи правильне це означення «щастя». Це ж, мабуть, просто — світла радість, часом аж шалена. Щастя, коли нарешті в чомусь заповітному, трудному пощастить нарешті. А от ще забула: щастя — коли нарешті отримаєш висточку, яку так довго чекаєш.

8. X. 1990

Вічний коловорот навколо Людини. А Людина в тому коловороті мусить лишатися собою, щоб будову Всесвіту збагатити своєю, лише їй даною, відмінною від усіх часточкою. Ніщо бо в світі не зникає безслідно, бо і та безвість, яку людство ще не знає, деь кожноденно будується. Це осіннє сонце — воно таке спокійне, таке уважне і ніжне. Стільки в ньому ласки і турботливої уваги. Як рука Мами, що кладе дитину спати...

7. VI. 1991

Мене геть усю заливає любов (не люблю це слово і все) і з того всього я заспокоїлась. Кожна людина створена по волі нашого Творця. Очевидно її життя в процесі розвитку, творення, будовання свого місця на землі серед людства залежить вже у великій мірі від самої Людини. Але оте, що Господь вклав в нас, в наше єство — залишається до кінця нашого перебування, нашого існування. Треба тільки не звертати зі світлого шляху в темряву, в провалля! Життя треба пройти чесно, по шляху, показаному нам великим вчителем людства Ісусом Христом. Радіти треба і задовольнятися тим, що дано. Завжди. У всьому можна побачити радість. Всі болючі перешкоди — щоб рости, щоб краще зрозуміти навколишній світ і знов побачити. Знайти і мати радість. Як щось бракує і дуже чомусь тяжко — подумай про тих, згадай тих, хто живе в муках і біді. Нам світить сонце і далеко перебування Христа на землі.

11. XI. 1991

Наближається перше грудня. Вдома кипить пере-

двирборче життя. В ньому мусить бути віра, мудрість і непохитність. Жадного сумніву, хитання — не місце їм зараз. Віра. Певність. Мужність. Ні — найменшого сумніву!

9. IV. 2000

У нас на Великдень робили так: в глибину тарілку, або гарну миску накладали землю і в ту землю засівали овес. Він виростав свіжий, зелений якраз на розговини, і в нього кляли пару найкращих крашанок і ставили на стіл. Це так омолоджувало святковий стіл. В молодому кріпко зеленому овсі червоні крашанки символізували радість, надію і мужність. Сонце по волі виходило з-за обрію, радісно освітлюючи світ Божий. Щебетали і співали ранні пташки. Все навколо від цілого серця раділо. Наш обряд святкування — відзначення Великодня охоплює все навколо Церкви. Заливають все навколо радісним, переможним дзвоном. (...) Ти чуєш Київські Великодні Дзвони?! Вони дуже, дуже далеко. Аж за океаном-морем. Я чую їх. Чую в душі.

Публікацію підготували:

Галина Дацюк та Ольга Михалевич (США)
Записи друкуються вперше

На світліні (зліва направо): Володимир Єрмак, Леся Михалевич, Ніна Михалевич та Андрій Жданович. 1991 рік

ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ

«І ісі аєòà
і ðàààò,à і ðàààà
ààñ àìèùí èì è
çõí àèòù»
(Λ. àìà Èí àì à 8.32)

«Сьогодні святкується пам'ять найбільших двох провісників любові і миру. Велике у християнському світі свято! А у нас — колосальна пиятика з нагоди храмового свята.

О святі, великі верховні апостоли! Якби ви знали як ми забурднили, як спотворили, проголошену вами просту, прекрасну, світлу істину! Ви пророчили лжеучителів, і ваше пророцтво збулося!

Істина стара і, отже, повинна бути зрозумілою, врозумлювою, а вашій істині, яка була передрена отцями, минає вже 1847 роков.

Дивно, яке тупе людство!»

Тарас Шевченко, Журнал

Христос і учні у Гетсиманському саду

Євген СВЕРСТЮК

Хрещення Київської Русі

На наш час випало два великі християнські ювілеї, які, здавалося б, вже пережеслять епоху антихриста.

На жаль, вони не поставили на ній крапочку.

Особливо помітним було 1000-ліття Хрещення Русі. Ювілей відзначався у всьому світі. Перед Москвою постало питання, чи підсумовувати результати боротьби з «релігійними пережитками трудящих», чи разом з усім світом відзначати 1000-ліття Хрещення Русі.

Проблема потрапила у великий розлам перебудови. В цю історичну мить розгубленості влади вдалося вирвати в Кремля свободу для нелегальної Української Греко-Католицької Церкви, переслідуваної ще царською Росією.

Вже декілька років пізніше централізовані сили РПЦ не допустили автокефалії Української Православної Церкви і організували розкол, що зрештою, був інструментом їх політичної стратегії.

За ідеєю набагато важливіший був ювілей другий — 2000-ліття Народження Христа. Тут мав би пролунати Вселенський дзвін. Але в атмосфері міжцерковних і політичних чвар не пролунав. Великого спільного свята не вийшло. Той Великий Ювілей був

відзначений радше в серцях людей віруючих. Світ був засліплений своїми меркантильними проблемами, де небагатьом вдається підняти очі вгору.

А тим часом політична лінія Кремля стабілізувалась. Почали намічати відзначення 1020-річчя Хрещення Русі, тепер — 1025-річчя. Звичайно у вимірах позатериторіальних та позахристиянських. Московський патріархат, по суті не причетний ні до Оскольдового хрещення 882 р., ні до Володимирового 988 р., розгортає бурхливу активність в плані ідеології «русского міра» і за допомогою ЗМІ розбудовує «свої канонічні території».

На превеликий жаль, у цій мізерній суетні губляться справжні релігійні досягнення видатних християнських провісників, які послужили РПЦ і прославили її.

Чи потрібно відзначати 1025-річчя Хрещення, задумане церковною бюрократією РПЦ явно не з метою духовного навернення народних мас? Звичайно, українські церкви не можуть відмовитися, пам'ятаючи, що то було Хрещення Київської Русі і то наше свято. Водночас цього свята не можна наповнити глибоким християнським змістом,

бо той зміст несуть тільки справжні проповідники віри Христової. Несуть своєю щоденною працею і служінням.

Забуття умовної дати не є небезпечкою — небезпечкою є десакаралізація і політизація.

1025-річчя не має наповнення. А от 25-річчя від часу припинення примусового державного атеїзму — то була б добра нагода оглянутися у минуле і оцінити те, що було зроблено для відродження християнського духу в Україні, а також те, що стояло і стоїть на заваді відродження релігійного духу в народі.

Справа в тому, що до великої проблеми можуть бути і великі, і маленькі підходи. Великий підхід до відродження Християнства пов'язаний з вірою у відродження духу — через відродження любові до Бога і до свого краю. Маленький підхід — конфесійний...

В Європі своя історія духовного розвитку і занепаду, у нас — своя. У нас розмови про «постхристиянську епоху» сприймаються, як базікання ялових мислителів. Ми вже мали 70 років «постхристиянства». І мали чотири покоління напіврелігійних атеїстів, де витворювався тип людини, якій не можна вірити, на яку не можна поклястися.

І ми розуміємо, що та здеморалізована людина — то головний спадок комунізму. Головний біль нашого часу, нашого краю.

Маленький підхід до відродження демонструють ті, що не пов'язують з християнством великих надій. Їх цікавить Православна Церква, і то лише російська, як інструмент політичного впливу. Зміни для них — лише зміни патріархів, вірних політиці Кремля.

Але для тієї Церкви також за 25 років сталося багато змін, бо в надрах її визрівають справжні християнські подвижники та общини.

Отже, можна говорити і про здобутки в умовах свободи, треба говорити і про втрати у зв'язку з профанацією Церкви і дискредитацією її служителями Князю темряви.

Поляризація суспільства для Церкви — то особливе дзеркало, в якому відбивається і справжність, і імітація.

Не забуваймо, що найбільшими ворогами Христа було фарисейство і половинчатість. У дзеркалі Христового максималізму деякі християнські церкви нагадують поснутих учнів у Гетсиманському саду. Їм тільки сняться дже-рела води живої...

Про Церкву і церкви

Хрещення Русі, як відомо, відбулося в Києві 988 року від РХ при князів Володимирі. Очевидно, тоді ж там була створена Православна Церква. Відтоді, наскільки відомо усім тверезо мислячим людям, за винятком імперських, советських і постсоветських «істориків», масової і широкої евакуації жителів Русі, а разом з тим і вірних Православної Церкви, не зустрічалося.

Перенесення престолу з Києва в Москву мало чисто політичний характер. Церква залишалася на своєму місці, лише з часом змінилася вивіска. Вірні тих часів, які і сьогоднішні прихожани, ходили і ходять до Храму молитися Богу, а не відвідують філіали якоїсь конфесії. Тому цілком доречно тепер назвати Церкву, що існує в Україні, Помісною, тобто Церквою того місця, де ми з вами проживаємо, з її назвою «Помісна Православна Українська Церква».

Таким чином здійсниться статус-кво в цьому питанні. До того ж, для цього не треба буде щось звідкись переводити в Україну. А РПЦ разом з Болгарською, Сербською, Албанською та іншими Церквами стане у нас однією із братніх Церков. Отже, ми повернемося до власних витоків, від яких ніколи не відходили.

Що це дає? Автоматично припиняються претензії РПЦ і її керівника до братів-українців. До речі, таких претензій чомусь немає стосовно болгарів, хоч вони ще недавно були «братушками». Як і до сербів та албанців.

Тоді все стане на своє місце. І «казки», що їх вигадали наші північні сусіди з Росії (як відомо, назву «Російська імперія» цар Петро I запровадив лише в 1709 р.), хай залишаються їм. Нам не буде потреби заперечувати і щось спростовувати та доводити, і у нас на решті розпочнеться своє життя.

Анатолій НАКОНЕЧНИЙ,
м. Донецьк

Технічне і технологічне здійснення таких намірів безперечно вимагатиме зусиль, і то чималих. Але Батьківщина у нас така одна і земне життя у кожного з нас також лише одне. То чого ж ми чекаємо?

P.S.

Християнізація Залісся (сучасна Росія — без Уралу і Зауралля), як відомо, здійснювалася жителями Русі — єпископами і їхніми помічниками. На відміну від виниклого Московського князівства, з його стійким, що триває до цього часу, ординським імперіалізмом, це не було захопленням чи колонізацією тих міст Києвом, а природним єднанням.

Ось чому наявність в Україні церков (парафій) так званого Московського (навіть не російського) патріархату сприймається як очевидне непорозуміння.

І очнімо від питання:

Чим був Норильськ 1953 року?

На мапі ССРСР то «посьолок» в Красноярському краї десь вже за полярним колом, де було 26 тисяч жителів, т.зв. вільнонайманих і де був «Норильський Нікелевий Комбінат МВД ССРСР». На чолі Комбінату стояв начальник, тоді полковник Зверев. Робочою силою Комбінату були в'язні Норильлагу, яких туди привезли вперше в 1935 р., коли там віднайдену багатющу руду кольорових металів. Норильськ — своєрідна «оаза» в безкрайній тундрі: дві тисячі кілометрів від Красноярська на північ і сто кілометрів на схід від Дудінки над Єнісеєм.

І в цьому «посьолку» Норильлагу в 1953 році, як пише полковник Зверев у своїх спогадах, перебувало в особливо режимних лагерьх Горлагу понад 30 (тридцять!) тисяч в'язнів. Це поза системою ІТЛ. Серед Горлагу було два жіночі лагери і один каторжний — Горлаг №3, де налічувалось тоді більше трьох і півтисячі осіб, серед них біля 500 осіб — інвалідів, яким тяжкі умови і робота, холод і голод збирали здоров'я і вони лежали і очікували смерті.

Контингент лагерьа №3 в більшості — 80% — становили українці, троє поляків (один учасник УПА!), троє євреїв, калмик, двоє казаків, двоє німців, двоє румунів, чотири естонці, кілька латишів, литовців і росіян...

Це були в основному люди молодого і середнього віку, але і одиниці літні, і шістнадцятилітній неписьменний хлопець.

Для утримання в лагерьі «порядка» влада поставила групу кримінальників, які безкарно знущалися над каторжниками, зокрема українцями. До певного часу.

Скільки загинуло людей в цьому «посьолку» — Норильлагу від початку його існування мабуть не довідаємося ніколи. Але сам Путін, коли відвідав свій комбінат не так давно і поклав квітку до пам'ятного обеліску, назвав цифру 500 (п'ятсот) тисяч (інші джерела подають 800 тисяч). Беручи до уваги цифру, подану самим Путіним, то за двадцять років існування того комбінату-лагерьа щорічно гинуло там 25 (двадцять п'ять) тисяч людей. Тільки в одному «посьолку», а скільки їх було по «необ'ятной родині»!

І цю систему ГУЛАГу Норильське Повстання протягом двох місяців 1953 р. розхитало в основах. Це і є історична суть і значення Норильського Повстання для нас і поневолених ССРСР народів.

Що послужило приводом до Норильського Повстання, яким чином воно було організоване і скоординоване?

Безпосередній привід дала провокація КГБ. Але до організованого опору дорога була довга. Першу спробу ми зробили в 1946 році в лагпункті на будові станції «Дудінка Сортирочная», але тоді більшість нас не підтримала. По реформі ГУЛАГу в 1948-1949рр. із ІТЛ виділено окреме утворення, в Норильську воно називалося ГОРЛАГ. Серед восьми горлагівських зон був окремих каторжний лагерь №3 особливого режиму. В повній ізоляції люди жилались, пізнавались, об'єднувались (в інших лагерьах також) і творили підпільні організації, які проводили виховну й вишкільну роботу, видавали підпільну пресу і захищали перед терором криміналу. Так тривало кілька років.

Зв'язок між лагерьами був через вільнонайманих і пропускників. Не легка то була справа, повна не-

безпек і провокацій.

В 1951 р. ми отримали інформацію про намір: «як розправляться з троцькістами, то візьмуться за бандерівців».

Дійсно, «троцькістів» невдовзі «десь поділи» і взяли за бандерівців. Робили різні провокації — включно з стрілянням за «нарушення порядку». Нас арештовували за те, що буцімто готуємо «погром на руських» і т.п. Тоді, в 1953 р., майже у всіх лагерьах без жодних причин когось застрелили. І це вже був поштовх до страйків, до ОПОРУ.

В зонах, де знехтувано існуючою підпільною організованою силою, страйки були короткотривалі. Бувало, що на гребінь страйкового піднесення потрапляли випадкові люди, а то й провокатори. Найбільш організованою силою опору був власне каторжний лагерь ГОРЛАГ №3, тому вистояв

аж два місяці.

Вони повстали, щоб їх не спіткала доля «троцькістів».

Яка подальша доля тих, хто брав участь в Норильському Повстанні, яким вдалося вижити?

Членів страйкових комітетів засудили до десяти років. Інших активних учасників «мятежа» в «адміністративному порядку» заслали на рік в центральний політичний ізолятор у Володимир над Клязьмою.

Всіх, хто вийшов згодом на волю, — завдячуючи власне повстанню! — доля була різна. Розбрилися по всьому ССРСР, бо не мали права повернутися на рідну землю! Декому вдалося виїхати за кордон. Але де б не були, вони продовжували змагання за волю людини і народів, за Українську державність. І понесли у світ ЕТОС визвольної боротьби, ЕТОС Норильського Повстання.

Інші знов були арештовані.

Чи можна вважати Норильське Повстання однією із сторінок визвольної боротьби українців?

Безперечно! Боротьба зі злом, яке гнітило всіх, була боротьбою за Волю людини і народів! Це був наш клич!

Без повалення системи ГУЛАГу неможливо було здійснити ідею незалежності поневолених народів. Тому Норильське Повстання, як і інші, є часткою історії визвольного руху, часткою боротьби за Українську державу.

Степан СЕМЕНЮК, учасник визвольної боротьби УПА, один з лідерів Норильського Повстання

Ця сторінка залишилася досі маловивченою і малодослідженою.

А хіба тільки ця? Нас віками не вчили нашої історії.

Бракує в Україні української влади, бракує державної традиції, як наслідок вікової бездержавності, позначилась також діяльність чужої агентури. **Всі держави, від Прибалтики до Японії, в Норильську поставили якийсь свій пам'ятний знак, не зробила цього лише Україна — точніше уряд України.** Зрушити цей історичний вакуум не буде легко, але ми мусимо це зробити, «щоб не сказали майбутні: їх на землі не було» (В. Симоненко). Для цього не треба багато, лише, як сказав наш земляк 200 років тому: **«відажитись бути вільним»**, як от повстанці Норильська.

Чим відрізняється українець, що підняв повстання, від сучасного українця?

Узагальнювати не треба. Але — волею бути вільним, волею здобути Українську державу і розумінням, що єдиним гарантом розвитку, багатства нації є її власна самостійна суверенна держава.

Чим було Норильське повстання?

Це важливе питання. Це була велика політична подія, якої не знала історія Росії. Вона захитала основи ГУЛАГу. Вона змусила Москву прийти до лагерьа на розмову із страйковим комітетом ГОРЛАГу №3, куди приїхав зам. головного прокурора ССРСР Вавілов, як сказав, просто з літака, без спілкування з місцевою владою (чи так справді було? — годі сказати).

Повстання мало і моральний вимір, по довгих роках життіння в тюрмах і лагерьах, роках зневіри, безнадійності люди піднялись розірвати найтяжчі кайдани — звичку до каторги! Вони знов стали вільними людьми. Вони боролись за людську гідність! Вони домоглись! — ліквідації злочинної системи ГУЛАГу і перегляду кримінальних справ та звільнення безпідставно засуджених.

Було звільнено десятки тисяч людей. І хоч згодом багатьох знов арештовували не раз, але машина масових арештів і репресій — ОСГ, ревтрибунал перестали діяти.

Жертви повстання?

«А хто, скажи, коли і де

Без жертв здобує собі свободу?»

Чи всі вас підтримували?

Ні, такого не буває. В перший день лагерь покинули не лише адміністрація, але й ті в'язні, які боялись помсти спів'язнів, чого, на щастя, не сталося.

Не всі витримували психічно облоги військ НКВД — ВВ і погрози влади, заклики через гучномовці, розставлені навколо зони, вправи ВВ в штурмі лагерьа. А помочи очікувати не було звідки. На відсіч ніхто не міг прийти.

В сумі за два місяці ОПОРУ лагерь покинуло кількадесять осіб, їм ніхто не робив перешкод.

І попри все — ЦІЛИЙ ЧАС тривання ОПОРУ в лагерьі існував вірцевий порядок і спокій.

На стор. 15 дивіться обґрунтування Валентина Наливайченка до проєкту Постанови Верховної Ради України про відзначення 60-річчя Норильського Повстання

РОЗП'ЯТТЯ БЕЗ РОЗП'ЯТОГО або що там — за постмодерною дійсністю?..

У Августа Стріндберґа є оповідання про людину, яка побачила у видінні розп'яття без Розп'ятого і гублячись у здогадах звернулася до домініканця, щоб той розтлумачив їй побачене. Домініканець відповів: «Ти не хочеш, щоб Він за тебе страждає, тоді страждай сам!»

«В наш час неможливо, незручно і непрактично бути мертвим»

Нещодавно в розмові з архієпископом Ігорем запропонувала для назви конференції слово «дискурс». Після короткої павзи він іронічно зауважив: «... Це слово нагадує мені капелюшки двадцятих років». Я над цим замислилась. І справді в архаїчні капелюшки трансформуються на наших очах ще вчора знакові слова, події, речі... І час їхнього існування в актуальному вжитку скорочується з кожним днем як пружина.

Згадаймо, як ще років двадцять тому зі словами «дискурс», «парадигма», «деконструкція», «смерть автора» засинали і прокидалися постсовєтські інтелектуали, ніби даючи собі ними перепустку в актуальний комунікативний простір. І що?..

Два роки тому ще не було планшетів. Шість років тому не було твіттера. OS Android появилася чотири роки тому. Вісім років тому не було фейсбука. Гугл, зареєстрований у 1997 році, сьогодні відвідує мільярд людей у місяць. З нелюдською швидкістю, як гаджети і сайти, змінюються і, вдосконалюються теорії, які пояснюють і змінюють людський світ. Нам скоро зовсім не потрібно буде ходити в крамницю, щоб купити собі їжу чи одяг — усі ці послуги будуть здійснюватися через інтернет. Окуляри із вмонтованими камерами дозволятимуть без зусиль фіксувати потік реальності, а нейроінтерфейси — безконтактно управляти речами...

Ідеї ні на секунду не припиняють народжуватись, і бути сучасним означає бути в курсі того, про що говорять і що відбувається саме сьогодні. В цьому мейнстрімі анахронізм стає навіть концепт смерті. Як висловився, цитуючи Бодрійяра, один із найвідоміших експертів сучасного мистецтва Борис Гройс: «В наш час неможливо, незручно і непрактично бути мертвим». Пояснення просте. Померти сьогодні, щоб назавтра отримати визнання і стати знаменитим, — це правило нині вже застаріло. Бо в сучасному мистецтві зацікавлення викликає вже не його предмет, а дія, з ним пов'язана: моменти розкручування проєктів, перших публікацій, акційності, одним словом, проявлення себе в соціальному просторі. І зрозуміло, що цікавим є досвід в цьому напрямку інших людей, з якими можна вживу обмінятися інформацією. Як висловився Пітер Слотердаjk у книзі «Після історії»: «Для сучасної свідомості смерть означає вже не «неможливість мати проєкт», як зформулював колись Левінас, а неможливість виголошувати постпромови». Майже за Еклезіястом: «Немає пам'яті про минуле, та й про те, що буде, не залишиться пам'яті у тих, хто буде після» (Екк. 1:2).

При цьому, буваючи на найбільш престижних мистецьких акціях, Гройс

зазначає: «Сьогодні, коли зустрічаєш людей з різних країн, то вони говорять одною мовою, цитують одних і тих самих авторів, читають одні й ті ж тексти, цікавляться одними й тими ж художниками. Десять-п'ятнадцять років тому це не було прийнято, а зараз нормально». І характерно, що чимдалі більше люди, які займаються мистецтвом, не цікавляться його історією. І так є в усьому світі, Україна — не виняток. Молоді люди знають артрхоніку, ходять і цікавляться поточними мистецькими подіями, але іноді роблять дуже здивовані очі, коли в їхній присутності озвучуються імена класиків або знакових для історії мистецтва подій... Гройс посилається на Бодрійяра, який зазначає у книзі «Символічний обмін і смерть»: «Мертві нічого не споживають, мертві нічого не виробляють, вони не голосують і взагалі їхня роля у житті якось незрозуміла. Думаю, це відчуття того, що мертві не грають вже ніякої ролі, і призвело до того, що про них просто забули. Історію змило, або точніше, як кажуть, язиком злизало».

Наведу такий приклад. Покликали мене нещодавно на перегляд плакатів, які студенти готують до 200-річчя Т.Шевченка, у Харківській Академії мистецтва та дизайну. Викладачі кафедри графіки поставились до своїх учнів вимогливо і усіх розкритикували. На мене ж їхні інтерпретації зовнішності, поезій, образів Кобзаря справили

сильне враження. Тож по тому як ніби проаналізувала роботи, питаю їх: «Звідки це у вас така багатожарова символіка, перегуки із харківською графічною школою двадцятих, національними мітологемами?» Вони опускають очі, і за них лаконічно відповідає викладач: «Справа не в ґрунтовній підготовці, а у володінні технікою. В інтернеті є все, що треба. Шукаєш потрібну інформацію і натискаєш: «Скопіювати і вставити». І при цьому абсолютно не обов'язково «засмічувати» мізки іменами тих, у кого запозичив якісь коментарі і пояснення».

Владаки Ігор, який викладає на філологічному факультеті ХНУ і у Могилянці, час від часу нарікає на те, що з кожним роком доводиться спрощувати лекції, бо нинішнім студентам важче сприймати той же матеріал, що легко засвоювали їхні однолітки десять років тому. Сергій Квіт, президент Київ-Могилянської Академії, на програмі 5 каналу «Портрети із С.Дорофеевим» підтвердив ці слова Владика, констатуючи, що за фундаментальною підготовкою, отриманою в середній школі, молодь, яка сьогодні приходить вчитися, значно поступається попереднім поколінням.

Але пояснити зниження загальноосвітнього й інтелектуального рівня нової генерації українців лише провальною постсовєтською системою освіти було б недостатньо. На подібний стан речей вказують також західні дослідники. **Причини цих регресивних змін у розумових здібностях людства слід шукати в особливостях культурно-цивілізаційної кризи, що триває вже понад сто років і має**

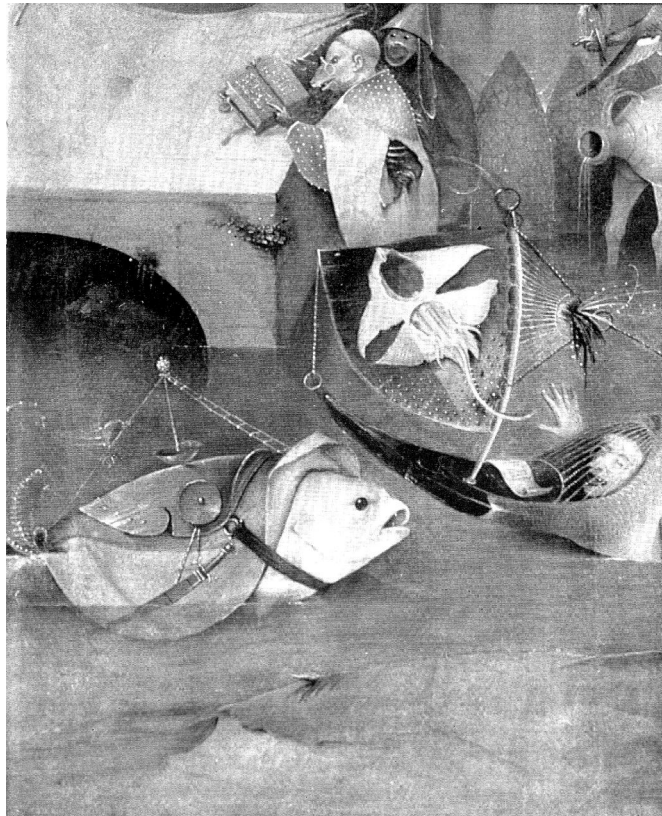
джерелом втрату віри в Бога. Чорний фрак для похорону людства ще висить у шафі...

Напевно, більша частина наших сучасників принаймні чула, якщо не знає, імена Фрідріха Ніцше і Зигмунда Фрейда. Значно менше людей знають, хто такі Мішель Фуко, Жіль Дельоз, Шарль Бодрійяр — ідеологи постмодерну, які розвинули головну ніцшеанську філософему ХХ століття про «смерть Бога» і фрейдистську установку на секс як головний стимул і загальний знаменник людського життя без Бога. «Ми ще дихаємо, ще сходить сонце, ми ще дізнаємося з головних новин найважливіше. Останні речі залишаються за завісою, апокаліпсис приходить поки що на полиці з іншою нехудожною літературою, чорний фрак для похорону людства ще висить у шафі», — пише Пітер Слотердаjk у книзі «Після історії». Але на нас ніби цілеспрямовано із щораз то більшою силою з екранів і моніторів зливається інформація про екологічні катастрофи, глобальне потепління, зміну полюсів Землі, землетруси, вбивства, аварії, пожежі і смерчі... Відтак життя в модусі страху, порожнечі і смерті стало нормою в постмодерному дискурсі цивілізації. Смерть автора, кінець історії, світу, літератури, культури, людства — все це регулярно вмирає одне за одним у працях постмодерних митців і філософів, знов і знов залишаючи порожнім місце Бога. І власне, всю сучасну християнську цивілізацію можна уявити як світ, де ніцшеанський вирок «Бог вмер» презентується символом розп'яття без Розп'ятого або порожнім хрестом, з якого ніхто не волає до Бога...

Інтелектуали, які здійснили революцію модерну, не відчували потреби пошкодувати за втратою Господа. Навпаки: вирішили, що це відкриває їм дорогу для перебудови світу і ця дорога дасть їм можливість, підрисіти, взяти на себе всю повноту відповідальності за цивілізацію. З кінця ХІХ століття філософи, художники, поети почали фантазувати, яким може бути світ без Бога і без Христа, створювати книги, картини, вистави, в яких герої живуть так, ніби Ісус Христос ніколи не був, і не було двох тисячоліть історії християнської цивілізації.

Наприклад, французький філософ і психолог Жіль Дельоз слідом за Ніцше звинуватив апостола Павла, що він заклав в основу християнства ідею, згідно з якою Христос прийняв смерть за гріхи людей і Голґотська жертва принесла прощення всім людям за гріхи всього світу. Він пише у книжці «Ніцше» (1965), що людство не потребує прощення Бога і тому прагне його позбавитись. Від часів Реформації, на думку Дельоза, людина доходить усвідомлення, що вбивство Бога їй потрібне, аби стати на його місце, замінити релігію мораллю, християнські цінності — людськими. І за мету обрати свободу, прогрес і культуру.

Чим це обернулося — відомо: дегуманізацією людської сутності, руйнацією суспільних і родинних зв'язків, відчуженням від природи, зрештою, перетворенням людини на раба своєї плоті, що згодом по-

Твір Ієроніма Босха. Фрагмент

До проєкту Постанови Верховної Ради України про відзначення 60-річчя Норильського Повстання

1. Обґрунтування необхідності прийняття акту

У цьому році виповнюється 60 років з часу Норильського повстання — події, яка стала проявом ненасильницького опору тоталітарній системі.

Повстання в Норильському концтаборі (Таймирський, а тепер Долгано-Ненецький округ Красноярського краю Російської Федерації) розпочалося 25 травня 1953 року й тривало до 4 серпня 1953 року. Участь в повстанні взяли близько 20 тисяч політичних в'язнів, представників 86-ти національностей. Разом з іншими у Норильському повстанні відстоювали власні права та свободи українці, яких було понад 70% від загальної кількості в'язнів.

У час, коли рух за права людини лише зароджувався, а Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод щойно була ухвалена, в'язні советських лагерів у Норильську ставили понад усе саме людину, її гідність та право на вільне життя.

У сучасному контексті Норильське Повстання — це переосмислення значення ненасильницького спротиву для розбудови демократичного і відкритого суспільства, в тому числі й інтеграції України до Європейського Союзу.

3 липня 2009 року ПА ОБСЕ прийняла Резолюцію «Возз'єднання розділеної Європи». У міжнародному документі зазначено, що у двадцятому сторіччі європейські країни витримали на собі два могутні тоталітарні режими, нацистський та сталінський, які несли з собою геноцид, порушення прав та свобод людини, військові злочини та злочини проти людства.

ПА ОБСЕ підкреслила, що знання історії допомагає уникнути повторення подібних злочинів у майбутньому, а відверте та докладне обговорення історії сприятиме примиренню на засадах істини й шанування пам'яті полеглих.

Міжнародна організація закликала країни-учасники продовжувати вивчення тоталітарної спадщини та підвищувати поінформованість громадянськості, розробляти та удосконалювати навчальні посібники, програми та заходи, особливо для молоді, щодо тоталітарної історії, людської гідності, прав та основоположних свобод людини, плюралізму, демократії та толерантності.

Прийняття Постанови про відзначення 60-річчя Норильського Повстання у рік головування України в ОБСЕ сприятиме реалізації принципів поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права, дотримання прав людини та засвідчить засудження нашою державою тоталітаризму, бажання розбудувати демократію та приєднатися до європейської спільноти.

родило одну з постмодерних технологій шизоаналізи, пов'язану з поняттям «тіла без органів». Здавалося б, як могли б бути пов'язані ці метафізичні забавки теоретиків постмодерну з реальністю? *«Якщо немає Бога, то нема й людини — от про що свідчать досвід нашого часу»*, — писав філософ-екзистенціаліст Микола Бердяєв. Зневіра у Богові вбиває і віру в Людину. І вже перефразуючи Ніцше, ідеолог постмодерну Мішель Фуко задекларував: *«Людина вмерла!»*. Доктор Хаус, Ваня Урґант і божевілля

Героєм нашого часу по праву можна вважати доктора Хауса, серіали з яким дивляться і домогосподарки, і хірурги, і програмісти... Він не вірить ні в кого: ні в Бога, ні в людину. Його козирна фраза: «Всі брешуть!». Все, що робить людина, про що думає — брехня. Він цинік, нігіліст, для нього немає ніяких моральних імперативів. Хаус бачить людей як примітивних підлих істот, які керуються низькими, передусім сексуальними інстинктами.

У цій постмодерно-імморальній системі координат існує сучасна політика, розважальна телеіндустрія, реклама, шоубізнес. Успішний і талановитий російський шоу-

мен Іван Урґант, який нещодавно «пожартував» з приводу «зелені, яку він порубав, як червоний комісар українських селян», є докоханим продуктом і маніфестантом системи, що «поза межею добра і зла». Тому, думаю, вимоги українців вибачитися за національну образу в кращому випадку були сприйняті Ванею і його колегами як «неформатність менших братів». Річ у тому, що світ, в якому Іван Урґант виріс і зформувався, не має такого поняття як духовний ціннісний вимір. Це як відсутність в тілі певного органу. У гроші конвертуються в ринковому суспільстві ідеї, любов, дружба, час і навіть життя людини.

Та «коли гроші, влада і успіх, — зазначав американський соціолог Пітер Берґер у книзі «Священна завіса», — «стають божествами, від цього потерпає людина. Якщо все на світі виставлено на продаж, то і я стаю ринковим товаром, не більше того. При цьому людина розумом може з цим погоджуватись, але душа з цим не змиряється. Від цього депресії, розла-

2. Цілі і завдання акту

Метою проєкту Повстання є забезпечення належних організаційно-правових умов для відзначення 60-річчя Норильського Повстання.

3. Загальна характеристика та основні положення акту

Проєктом Постанови передбачено рекомендувати: Кабінету Міністрів України утворити Організаційний комітет, розробити і затвердити план заходів з підготовки, проведення та фінансування відзначення 60-річчя Норильського Повстання;

Державному Комітету телебачення і радіомовлення України забезпечити висвітлення у засобах масової інформації заходів, присвячених 60-річчю Норильського Повстання, організувати тематичні радіо-та телепередачі;

Українському державному підприємству поштового зв'язку «Укрпошта» видати серію поштових марок, присвячених 60-річчю Норильського Повстання;

Національному банку України виготовити і ввести в обіг ювілейну монету, присвячену 60-річчю Норильського Повстання.

4. Правові аспекти

Прийняття Постанови не потребуватиме внесення змін до інших законодавчих актів.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положення даного проєкту Постанови Верховної Ради України буде здійснюватися у межах відповідних бюджетних програм і потребує виділення коштів в обсязі, який буде запропоновано Організаційним комітетом з підготовки та проведення заходів щодо відзначення 60-річчя Норильського Повстання.

6. Прогноз результатів

Прийняття Постанови сприятиме відновленню та збереженню національної пам'яті Українського народу, реалізації принципів поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та дотримання прав людини.

Народний депутат України
Валентин НАЛИВАЙЧЕНКО

ди психіки, дискомфорт, незважаючи на споживчий достаток і процвітання індустрії розваг».

Не випадково один з батьків постмодерну — Жіль Дельоз, який називав себе «лікарем цивілізації» (він створював «клінічні картографи» різних хвороб сучасного світу), під кінець життя визнавав, що його зусиллям не підвладні не тільки світ і соціум, але й логіка його власної думки, яку він порівнював з поривами вітру, які штовхають його в спину, і він часто думаючи, що знаходиться в порту, виявляв, що давно вже несеться відкритим морем «без керма і без вітрил». Врешті-решт він покінчив життя самогубством.

Як бачимо, вбиваючи в собі Бога, відмовляючись від спасіння, підміняючи його химерами різноманітних вчень, люди в гордому бажанні перебувати цей світ за своїм образом і подобою, втрачають їх самі і залишають за собою лише страждання, руїну і темряву. Всім, що створила і створює знебожена людина — всією багатоманітною культурою із її щоденними винаходами, ідеями, стилями вона лише зміцнює, добудовує

стіни власної тюрми. В який бік не глянь — натикаєшся на цю глуху піднесу стіну. При цьому якими б фантастичними не були наші прозріння — результат обертається не на добро, як хотілося. І це тому, що ми просто збилися з дороги і безкінечно віддалились від Істини... Та чи спроможні все ж знайти ту єдину вірну дорогу до спасіння?

У Жака Еллуля в «Підриві християнства» читаємо: «Втім Христос нікуди не подівся. У центрі всесвітньої історії стоїть хрест і викорчувати його неможливо. Воскреслий Христос залишається з нами до кінця світу. Святий Дух діє в тайні і з неймовірним терпінням. А ще є Церква, яка постійно народжується. (...) В історії Церкви мене завжди вражало, що навіть кризь найдикіші збочення, коли ніби все наскрізь прогнило, на світло завжди являлась істина».

Подаємо скорочено.

Ольга РІЗНИЧЕНКО, літературознавець, титар Свято-Дмитрівської парафії Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ м.Харкова

Цього року в червні минуло 20 років від часу упокоєння першого Патріярха Української Автокефальної Православної Церкви Мстислава (Скрипника). На світліні архієпископ Харківський і Полтавський Ігор (Ісіченко) біля могили Патріярха у Бавнд-Бруку, США.

ДОБРА ПАМ'ЯТЬ ДОБРІЙ ЛЮДИНИ

Із-за океану прилетіла сумна вість. 15 травня відійшов у вічність Олександр Олексійович Воронин-Варава — український письменник, редактор, видавець, громадський діяч, син письменника Олексі Кобця. Псевдонім — Зоя Вишгородська.

Народився Олександр Олексійович Варава 27 грудня 1926 року в місті Харкові. 1944 року потрапив до Німеччини, отримав там середню освіту, здобув ступінь магістра в Богословській академії УАПЦ у Мюнхені (1954). З 1950 року перебував у США, працював редактором радіостанції «Голос Америки» (1971–1989), вів радіопрограму «Голос УАПЦ», заснував видавництво «Воскресіння» і з 1990 року був його директором.

Автор творів для дітей «Квітка на камені», «Ведмедикове свято», п'єси «Пригоди Різдвяної зірки», численних праць з історії церкви. Популярними були його книжки «Автокефалія УАПЦ», «Історичний шлях УАПЦ», «Йдемо до першої Сповіді та Святого Причастя». Казки його для дітей друкувались у періодичних виданнях в Україні.

Душа його рвалася на Батьківщину. Приїжджаючи сюди, він зустрічався зі своїми дорослими і юними читачами. З багатьма із них листувався. Запам'яталися зустрічі із ним канівським школяром, земляком його батьків. Незабутні були його виступи в Спілці письменників України, в Музеї літератури, в Канівському Будинкові культури.

12 липня 2007 року О. Воронин-Варава як головний ініціатор і жертводавець брав участь в архієрейському освяченні нового храму Вознесіння Господнього в місті Каневі, де архієпископ Ігор відзначив його грамотою.

Добра пам'ять про цю славу і добру людину житиме вічно.

Архієпископ Ігор (Ісіченко), о. Валерій (Копійка), о. Юрій (Бойко), о. Володимир (Червонников), Євген Сверстюк, Валерій Шевчук, Микола Литвин, Петро Засенко, Галина Кирпа, Ігор Ліховий, Оляна Рута, Віктор Мацько, Ігор Максимов, Надія Варава, Тамара Стрипко, Олександр Мельник, Дмитро Чередниченко

З давніх давен в українському народі здавалося особливою ласкою жити поблизу храму, відчувати ДУХ ХРАМУ.

Руїна храму, навпаки, переживалася як занепад життя. Зате в БУДІВНИЦТВІ ХРАМУ оживали і множилися сили людей та ясніли їхні надії.

Нині для жителів Совок — ЧАС БУДІВНИЦТВА ХРАМУ.

Парафія Різдва Пресвятої Богородиці, що на Совках будує храм на місці спаленої у 1966р. дерев'яної церкви на сучасній вулиці Каменярів 13-15.

З Божою поміччю та з допомогою жертводавців на цей момент збудовано та освячено «теплу церкву» у цокольному приміщенні майбутнього храму, тут регулярно відправляються уставні церковні богослужіння. Слава Богу! Але для подальшого будівництва храму, який, без сумніву, буде архітектурним вивершенням і освяченням Совок, у громади не вистачає коштів. Тож будь-яка Ваша пожертва на цю святу справу буде з молитовною вдячністю прийнята громадою, та сприятиме зведенню Божого храму, в якому будуть молитовно поминатися і Ваші імена.

**Настоятель парафії
протоієрей Валерій Копійка**

(моб тел. 050-569-74-62).

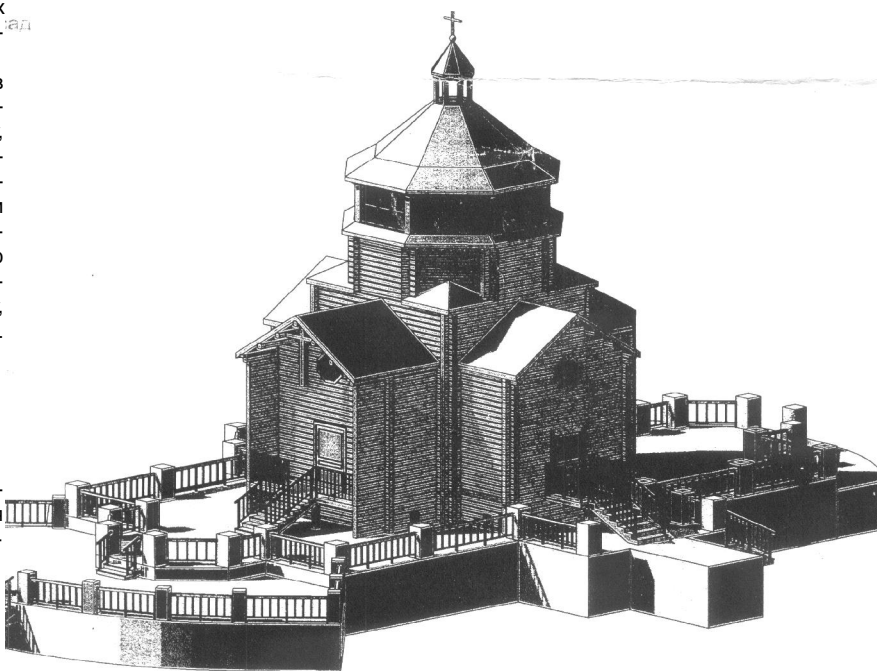
Від парафіян храму — Євген Сверстюк.

Наші реквізити: Релігійна громада Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ (оновленої) Парафія Різдва Пресвятої Богородиці у Солом'янському р-ні м.Києва

р/р 2600830073432 код банку 322669

АТ «Ощадбанк»

ТБВВ 10026/01 філії-ГУ п. м.Києву та Київській обл.

**Передплатуйте
газету**

У кожному поштовому відділенні можна передплатити газету «Наша віра», індекс 61671.

Газета містить актуальні матеріали з релігії та історії, богословські, філософські, літературознавчі та публіцистичні статті. В кожному числі є сторінка для дітей та юнацтва.

Передплатіть газету собі та подаруйте передплату друзям.

Засновник
і видавець
— колектив
Редакції газети

**ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Євген СВЕРСТЮК**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Архієп. Ігор (ІСІЧЕНКО), Євген СВЕРСТЮК, Раїса ЛИША, Юрій ВІТВАШ

ЛІТЕРАТУРНИЙ І ХУДОЖНИЙ РЕДАКТОР: Раїса ЛИША

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР-ОРГАНІЗАТОР: Надія САМУЛЯК

КОМП'ЮТЕРНА РОБОТА: Вікторія ЛЮБИЧ

Зайти: вул. Межигірська 21, 04071

Для листів: Україна-Ukraine, 01001, Київ-1, а/с283.

E-mail: nashavira@ukr.net; <http://www.nashavira.ukrlife.org>

Телефон-факс: 425-68-06

Наш розрахунковий рахунок: 26004001282001, МФО300142 в УКРІНБАНКУ

Ідентиф. код №22893760

Підписано до друку 17 червня 2013 р.

